

КЕЛІСІМ ӘЛЕМІ

МИР И СОГЛАСИЕ
PEACE AND ACCORD

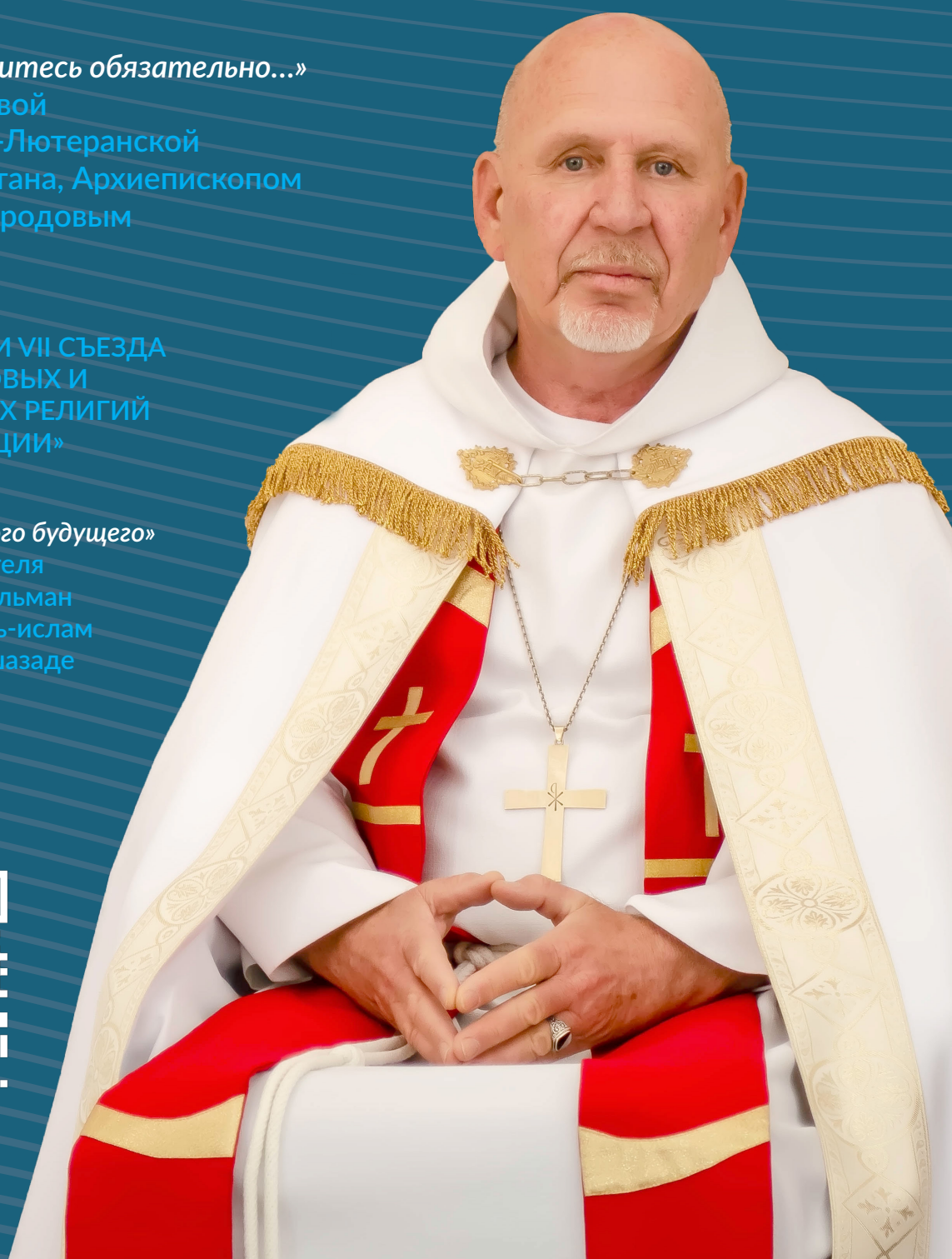

Информационно-аналитический журнал | №2 | 2023 год

«Вы уж договоритесь обязательно...»
интервью с Главой
Евангелическо-Лютеранской
Церкви Казахстана, Архиепископом
Юрием Новгородовым

Круглые столы
«О ЗНАЧИМОСТИ VII СЪЕЗДА
ЛИДЕРОВ МИРОВЫХ И
ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ
И ЕГО ДЕКЛАРАЦИИ»

«Во имя безопасного будущего»
статья Председателя
Управления Мусульман
Кавказа Шейх-уль-ислам
Аллахшукюр Пашазаде

СОБСТВЕННИК:

Некоммерческое Акционерное Общество
«Центр Н.Назарбаева по развитию
межконфессионального и
межцивилизационного диалога»

Свидетельство о постановке на учет
периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ47VPY00066113 от 10.03.2023 г.

ВЫДАНО:

Комитет информации Министерства
информации и общественного развития
Республики Казахстан

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР:

Б. Сарсенбаев

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

А. Серикбаева

АВТОРЫ ВЫПУСКА:

Б. Сарсенбаев, Д. Есенова, С. Мухамедкали,
А. Серикбаева, Н. Өрғара, Г. Арипбаев,
Д. Кожаметов, А. Куанышев, М. Құдайберген.

АДРЕС:

Республика Казахстан, г. Астана,
ул. Тәуелсіздік, 57,
Дворец мира и Согласия, 5 этаж

ЭЛЕКТРОННАЯ ВЕРСИЯ:

religions-congress.org

КЕЛІСІМ ӘЛЕМІ

МИР И СОГЛАСИЕ
PEACE AND ACCORD

МАЗМҰНЫ/ СОДЕРЖАНИЕ/ CONTENT

АЛҒЫСӨЗ/

Приветственное слово/ Foreword

9

ОРТАЛЫҚТЫҢ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ/

О деятельности Центра/ Center's activities

1	▶ В Турции прошел круглый стол «О значимости VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий и его Декларации»	10
	▶ Н.Назарбаев Орталығы мен Жаһандық толеранттылық пен бейбітшілік Кеңесі әріптестік туралы Меморандумға қол қойды	12
	▶ Ыстамбұлда Н.Назарбаев Орталығы мен Бразилияның Планетарлық Одағы арасында ынтымақтастық туралы Меморандумға қол қойылды	13
	▶ В Пакистане прошёл круглый стол, посвящённый итогам VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий и его Декларации	14
	▶ Италия діни қауымдастығының өкілдері Қазақстанда өткен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері VII съезінің қорытындыларын талқылады	16
	▶ Состоялась встреча Председателя Правления Центра Б.Сарсенбаева с послом Индии в Казахстане Шубхдаршини Трипатхи	19
	▶ Состоялась встреча Председателя Правления Центра с Директором культурного центра Вивекананда Посольства Индии в РК	20
	▶ Орталықтың Басқарма Төрағасы Б.Сәрсенбаев «Өркениеттер арасындағы алмасу және Ынтымақтастық Қорының» Президенті және негізін қалаушымен кездесу өткізді	21
	▶ В ведущих Университетах страны прошли лекции о Съезде лидеров мировых и традиционных религий	23

ДІНДЕР ДИАЛОГЫ/

Диалог религий/ Dialogue of religions

2	▶ «Вы уж договоритесь обязательно...» интервью с Главой Всемирной Евангелическо-Лютеранской Церкви Казахстана, Архиепископом Юрием Новгородовым	24
---	---	----

САРАПТАМАЛЫҚ ПІКІР/

Экспертное мнение/ Expert opinion

3	▶ «Во имя безопасного будущего» статья Председателя Управления Мусульман Кавказа Шейх-уль-ислам Аллашукюр Пашазаде	28
---	--	----

- ▶ «Қоғамдағы конфессияаралық диалогтың маңызы»
статья Председателя КГУ «Центр исследования религиозных проблем»
Управления по делам религий Кызылординской области Жаппасбаева А.Б. 30
- ▶ «Role of religious leaders in achieving sustainable development of the world»
статья Директора Королевского Института межконфессиональных
исследований Рени Хаттар 31
- ▶ «Дін – маңызды әлеуметтік институт»
статья старшего Преподавателя Кызылординского
Государственного Университета им. Қорқыт Ата Апендова Б.М. 33

VII СЪЕЗДІҢ МАҢЫЗДЫ МЕССЕДЖДЕРІ/

Важные месседжи VII Съезда/ Crucial messages of the VII Congress 35

4

Цитаты участников VII Съезда:

- ▶ Юрий Новгородов 36
- ▶ Малькольм Хонлайн 36
- ▶ Динара Нукетаева 37
- ▶ Хаим Бен Яков 38
- ▶ Абдулрахман Бен Абдулла Альзайд 38
- ▶ Рени Хаттар 39
- ▶ Абдухалимов Бахром 39
- ▶ Ходжагулыев Ялкап 40

ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ДІНДЕР ЛИДЕРЛЕРІ

VII СЪЕЗІНІҢ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ/

Декларация VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий/
Declaration of the VII Congress of the Leaders of World and Traditional Religions 41

5

МАЗМҰНЫ/ СОДЕРЖАНИЕ/ CONTENT

БЛИЦ «СЫРТҚЫ КӨЗҚАРАС»/

Блиц «Взгляд со стороны»/ Blitz «View from the outside»

6

- ▶ Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі туралы қала тұрғындарынан сауалнама

45

ӘЛЕМДЕГІ ОҚИҒАЛАР/

О событиях в мире/ World' events

7

- ▶ Мәулен Әшімбаев Бейбарыс Сұлтанның 800 жылдығына арналған ғылыми конференцияға қатысты 49
- ▶ В Ватикане создан центр мониторинга явлений, связанных с богородицей 49
- ▶ Религиозные лидеры присоединяются к ООН в молитве о мире - «нашей самой драгоценной цели» - Religious leaders join UN in praying for peace – «our most precious goal» 50
- ▶ Бразилия стала самой верующей страной в мире 50
- ▶ Мечеть Пророка приняла 200 миллионов верующих в этом году - Prophet's Mosque received over 200 million worshipers during current islamic year 50
- ▶ Рукописную Библию начали создавать в Румынии 51
- ▶ Pakistan expresses heartiest gratitude to UN on the initiative to combat islamophobia 51
- ▶ ВИЛ оказывает медицинскую помощь 400 млн. человек в мире 51
- ▶ Abu Dhabi's stunning new multi-faith complex is a Mosque, Synagogue and Church 52
- ▶ Каирде Сұлтан Байбарыс туралы кітаптың тұсауы кесілді 52
- ▶ The president of the Republic of Malta receives the delegation of the Global Council for tolerance and peace 52
- ▶ Патриарх Кирилл: для РПЦ важно правильно выстраивать отношения с Ватиканом 53
- ▶ Doha hosts international conference on religious freedoms and responsibility 53
- ▶ Папа вручил Президенту Италии премию им. Павла VI 53
- ▶ Sheikh Dr. Abdulaziz Bin Ali Bin Rashid Al Nuaimi: protecting the earth and preserving the environment is a religious, moral, social, and humanitarian duty 54
- ▶ 22 тысячи верующих принимают участие в Великорецком крестном ходе 54
- ▶ The Vatican alongside the Muslim Council of Elders and the Presidency of the conference are discussing the launch of an initiative aimed at involving religious institutions and leaders to address the challenges of climate change 54

- ▶ Мәулен Әшімбаев Израиль Кнессетінің Спикерімен кездесті 55
- ▶ Сенат одобрил изменения в соглашение между Казахстаном и Святым Престолом 55

АНАЛИТИКА/

Аналитика/ Analytics

- ▶ Happy Birthday, Buddha! Why the founder of Buddhism has so many different birthdays around the world 56
- ▶ And they're back: visitor numbers on the rise in England's Cathedrals 58
- ▶ Откуда берут начало истоки религиозной толерантности в Казахстане 59
- ▶ The 50 countries where it's hardest to follow Jesus in 2023 62
- ▶ A historical analysis of religious tolerance in India 66
- ▶ The role of inter-religious dialogue in the context of the human rights universality 71
- ▶ Interreligious dialogue in context 75

ДӘСТҮР ЖӘНЕ ДІН/

Традиции и религия/ Traditions and religion

- ▶ Ат қою салты 80
- ▶ Кіндік әке-шеше қаншалықты салт-дәстүрге жатады? 81

АЛҒЫСӨЗ/ Приветственное слово/ Foreword

«Уважаемые читатели!

Я рад приветствовать Вас на страницах ежеквартального корпоративного онлайн-журнала «Келісім әлемі».

Во втором выпуске вниманию читателей представлены важные месседжи участников VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий и членов его Секретариата, эксклюзивные интервью с главами религиозных объединений Казахстана, актуальные аналитические и экспертные материалы.

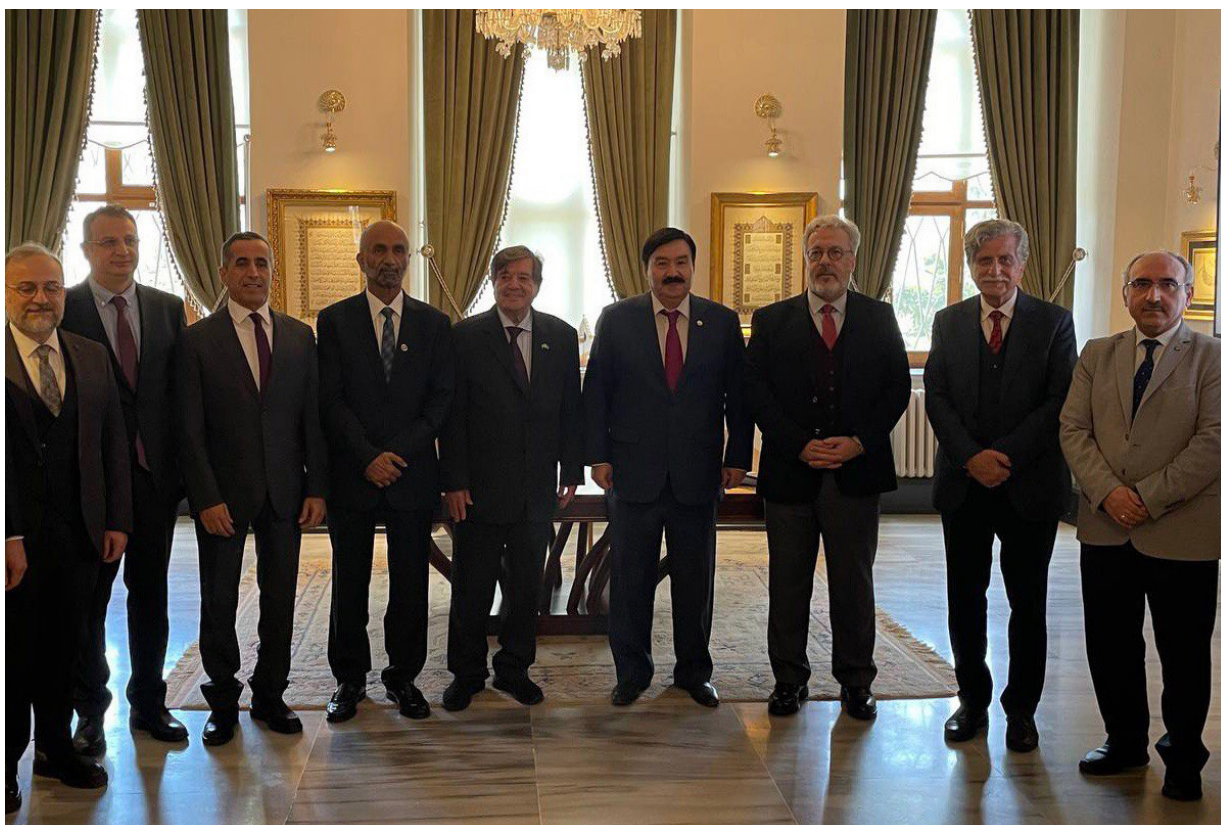
Особое внимание хотел бы обратить на новости о деятельности Центра, в фокусе которого на сегодняшний день

проведение ряда мероприятий по продвижению идей, целей и задач VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий и его Декларации: международные круглые столы, конференции, лекции и встречи. Следует отметить, что VII Съезд занял в мировом сообществе особую нишу по укреплению принципов согласия, толерантности и взаимопонимания.

Надеюсь, что наш журнал станет для вас надежным источником информации и именно в этом издании каждый читатель найдет для себя что-то новое, полезное и увлекательное.

*С уважением,
Председатель Правления Центра Н. Назарбаева
по развитию межконфессионального и
межцивилизационного диалога
Булат Сарсенбаев*

В ТУРЦИИ ПРОШЕЛ КРУГЛЫЙ СТОЛ «О ЗНАЧИМОСТИ VII СЪЕЗДА ЛИДЕРОВ МИРОВЫХ И ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ И ЕГО ДЕКЛАРАЦИИ»

6 апреля 2023 года в г.Стамбул (Турция) Центр Н.Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога совместно с Исследовательским центром исламской истории, искусства и культуры при Организации исламского сотрудничества (IRCICA) провели международный круглый стол в гибридном формате на тему значимости VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий и его Декларации, в ходе которого обсуждены вопросы дальнейшего продвижения идей и Декларации Съезда.

На мероприятии выступили Генеральный Директор IRCICA Махмуд Эрол Кылыч (Турция), Председатель Правления Центра Н.Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога Булат Сарсенбаев, Председатель Дохинского международного центра по межрелигиозному диалогу Ибрагим Салех Аль-Наими, Президент Планетарного союза Бразилии Улиссес Ридель де Ресенде (Бразилия), Главный Муфтий г.Стамбул Сафи Арпагус, Председатель Глобального совета за толерантность и мир Ахмед бен Мухаммед

аль-Жаруан (ОАЭ), Директор Королевского института Иордании по межрелигиозным исследованиям Рени Хаттар, Генеральный директор Института по исследованию ислама Международного исламского университета Исламабада Мухаммед Зия Уль-Хак, Экс-Посол Турции в Ватикане Кенан Гюрсой, Директор Центра «Акшардам» по прикладным исследованиям в сфере общественной гармонии Джайотиндра Мукундрай Даве (Индия), Директор Центра исламской цивилизации при Кабинете Министров Республики Узбекистан Шоазим Миноваров, Генеральный секретарь Конференции Католических Епископов Центральной Азии, Епископ-помощник Карагандинской епархии Епископ Евгений Зинковский (Казахстан), Профессор Факультета Теологии Университета Мармара

Исмаил Ташпинар и Ассоциированный профессор Кафедры истории, философии и религиоведения, Школы естественных, социальных и гуманитарных наук Назарбаев университета Дэниел Скарборо.

Также Председатель Правления Центра Б.Сарсенбаев провел ряд встреч с руководителями различных Центров, в том числе с Генеральным директором IRCICA М.Килич, Руководителем отдела исследований и публикаций IRCICA Дженгизом Томаром, Президентом Планетарного союза Бразилии Исис Марией Боргес де Ресенде, Председателем Дохинского международного Центра по межрелигиозному диалогу Ибрагимом Салех Аль-Наими, Председателем Глобального Совета за толерантность и мир Ахмедом Бен Мухаммед Аль-Жаруаном.

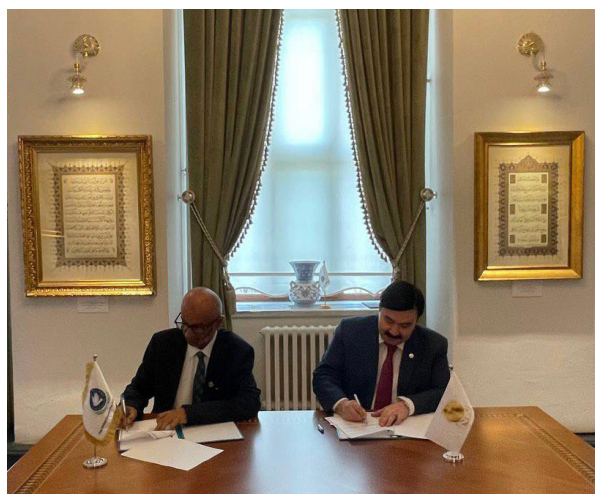
Ссылки:

<https://religions-congress.org/ru/news/novosti/2123>
<https://religions-congress.org/ru/news/novosti/2117>
<https://religions-congress.org/ru/news/novosti/2121>
<https://religions-congress.org/ru/news/novosti/2122>

Н.НАЗАРБАЕВ ОРТАЛЫҒЫ МЕН ЖАҒАНДЫҚ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ ПЕН БЕЙБІТШІЛІК КЕҢЕСІ ӘРІПТЕСТІК ТУРАЛЫ МЕМОРАНДУМҒА ҚОЛ ҚОЙДЫ

Биыл 26 сәуірде Конфессияаралық және өркениетаралық диалогты дамыту жөніндегі Н.Назарбаев орталығының Басқарма Төрағасы Б.Сәрсенбаев Түркия Республикасына (Стамбул) жұмыс сапары аясында Толеранттылық және бейбітшілік жөніндегі жаһандық кеңес төрағасы (БАӘ) Ахмед Мұхаммед әл-Джарванмен ын-

тымақтастық туралы меморандумға қол қойды.

Дінаралық және мәдениетаралық диалогты нығайтуда ортақ қызығушылықты ескері отырып, ұйымдар бірегей жаһандық дінаралық диалог алаңы ретінде Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшылары съезінің идеяларын насихаттауға ниетті.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/ru/news/novosti/2120>

ЫСТАМБҰЛДА Н.НАЗАРБАЕВ ОРТАЛЫҒЫ МЕН БРАЗИЛИЯНЫҢ ПЛАНЕТАРЛЫҚ ОДАҒЫ АРАСЫНДА ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТУРАЛЫ МЕМОРАНДУМҒА ҚОЛ ҚОЙЫЛДЫ

2023 жылғы 26 сәуірде Ыстамбұлда Н.Назарбаев орталығының Басқарма Төрағасы Б.Сәрсенбаев пен Бразилия Планетарлық одағының президенті, бразилиялық «TV-Supren» телеарнасының басшысы Улиссис Ридель де Резенде арасында ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойылды.

Меморандум мақсаты - мәдениет, өнер саласындағы бірлескен ғылыми-зерттеу және ақпараттық жұмысты жүргізу, сондай-ақ өркениетаралық және мәдениетаралық диалогты дамыту бойынша өзара ынтымақтастықты жүзеге асыру.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2119>

В ПАКИСТАНЕ ПРОШЁЛ КРУГЛЫЙ СТОЛ, ПОСВЯЩЁННЫЙ ИТОГАМ VII СЪЕЗДА ЛИДЕРОВ МИРОВЫХ И ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ И ЕГО ДЕКЛАРАЦИИ

18 мая 2023 года Посольством Казахстана в Пакистане совместно с Центром Н.Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога, а также Институтом исследований Ислама Международного исламского университета г.Исламабад в гибридном формате был организован Международный круглый стол на тему: «Роль религиозных лидеров в достижении глобального мира и устойчивого социального и экономического развития», в рамках которого обсуждены ключевые послания Седьмого Съезда лидеров мировых и тради-

ционных религий и его итоговая Декларация.

В мероприятии приняли участие представители экспертных кругов, учёные-исследователи, теологи из Казахстана, Пакистана, Азербайджана, Турции, а также официальные лица из числа пакистанского руководства - Председатель Совета по исламской идеологии Кибла Айаз, деятели духовных учреждений из числа таких конфессий как христианство, сикхи, бахаи и др.

Являясь членом Секретариата Съезда лидеров мировых и традиционных религий, профес-

сор, доктор Мухаммед Зия Уль Хак ознакомил участников Круглого стола с работой международного форума, поделился собственным опытом участия в деятельности Секретариата.

Профессор подчеркнул актуальность, значимость и своевременность казахстанской инициативы, заверив в том, что пакистанская сторона будет и далее поддерживать данный форум.

Зия Уль Хак высказал мнение о необходимости всестороннего изучения пакистанскими экспертами и официальными лицами ИРП опыта Казахстана в построении модели общественного развития. Кроме того, им было отмечено, что такие мероприятия будут проводиться совместно с казахстанской стороной на регулярной основе в различных регионах Исламской Республики.

В своей приветственной речи Глава Центра Н.Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога Б.Сарсенбаев особо подчеркнул значимость Седьмого Съезда. Было отмечено, что Президент РК Касым-Жомарт Токаев обозначил важность правильного использования миротворческого потенциала религии для того, чтобы объединять усилия духовных авторитетов в поисках долгосрочной стабильности.

В ходе Круглого стола докладчиками особо отмечалась актуальность налаживания постоянного диалога между различными конфессиями, подчёркивалась необходимость выстраивания конструктивных отношений между различными религиозными деноминациями в целях избежания возникновения конфронтаций на этапе их проявления, а также разрешения уже имеющихся противоречий.

В данном контексте значимость казахстанской инициативы по созыву Съезда лидеров мировых и традиционных религий, в свете происходящих событий, только возрастает и необходимо и далее распространять опыт Съезда, вовлекая в него большее количество участников.

Со своей стороны, Чрезвычайный и Полномочный Посол Республики Казахстан в Исламской Республике Пакистан Ержан Кистафин поблагодарил всех присутствовавших за активное участие, заверив, что казахстанская дипломатическая миссия в г.Исламабад будет и далее продвигать межрелигиозный диалог, нацеленный на укрепление мира и безопасности, как в двустороннем формате, так и в рамках межрегионального взаимодействия.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/en/news/novosti/2142>

ИТАЛИЯ ДІНИ ҚАУЫМДАСТЫҒЫНЫҢ ӨКІЛДЕРІ ҚАЗАҚСТАНДА ӨТКЕН ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ДІНДЕР ЛИДЕРЛЕРІ VII СЪЕЗІНІҢ ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫН ТАЛҚЫЛАДЫ

24 мамыр 2023 ж., Рим. Әлемдегі ең көне университеттердің және Италияның беделді жоғары оқу орындарының бірі – Римнің Сапиенца университетінде өткен жылғы қыркүйекте Қазақстан елордасы Астана қаласында өткен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері VII съезінің қорытындыларына арналған дөңгелек үстел өтті. Іс-шараға Италия дінбасылары, Сапиенца университетінің профессорлар құрамының мүшелері, мәдениеттанушылар, дінтанушылар, журналистер, аспиранттар, студенттер және т.б. қатысты.

«COREIS» исламдық діни қауымдастығы мен Сапиенца университеті ұйымдастырған дөңгелек үстел аясында Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері VII съезінің қорытындысы бойынша қабылданған декларация қаралды. Іс-шараға қатысушылар әлемдік діндер көшбасшылары форумының дінаралық және конфессияаралық диалогты қамтамасыз етудегі рөлі туралы өз пікірлерін білдірді.

Атап айтқанда, Қазақстан Республикасының Италиядағы Елшісі Ерболат Сембаев азаматтық қоғамның бірігуі тәуелсіз Қазақстанның қалып-

тасуында және оның халықаралық деңгейде танылуына зор үлес қосқандығын атап өтті. Ұлтаралық келісім, діни төзімділік пен халық бірлігі еліміздің табысты дамуының кепіліне айналды.

Елші Қазақстанның ұлтаралық келісімді сақтау және нығайту, діни сенім бостандығы құқығын құрметтеу саясатын ұстанатынына баса назар аударды. Еліміздің Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезін шақыру жөніндегі халықаралық бастамасы осының маңызды дәлелі.

«Қазақстан әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшылары арасындағы сенім мен өзара түсіністік негізінде құрылған диалогты қамтамасыз етуге ұмтылады. Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съездерін өткізу осы саладағы халықаралық ынтымақтастықтың кең перспективаларын ашу және зорлық-зомбылық, діни экстремизм және терроризм сияқты жағымсыз көріністерді еңсеруге жәрдемдесу», - деді қазақстандық дипломат.

Іс-шара барысында Италияның Университеттер және ғылыми зерттеулер министрі Анна Бернинидің дөңгелек үстелге қатысушыларға үндеуі оқылды. Онда ол Әлемдік және дәстүр-

лі діндер лидерлері VII съезінің Декларациясында мақсаты бейбіт өмір сүруге басымдық берілетін қоғам құру болып табылатын діндердің әлеуметтік өзгерістер агенттері ретіндегі құндылығын айқындайтын ұғымдарды қамтитынын атап өткен. Министрдің айтуынша, бүгінгі шара геосаясатта, мемлекеттерді біріктіруде маңызды рөл атқаратын және диалог пен ынтымақтастық құралы бола алатын иудаизм, ислам, христиандық сияқты діндердің рөлі мен қызметтерін талқылауға мүмкіндік береді.

Сондай-ақ Сапиенца университетінің профессорлары У.Джентилони мен А.Саджиоро, Италия Ислам қоғамдастығының президенті А.Бакр Моретта, Рим еврей қауымдастығының бас раввині Р.Ди Сеньи, Папа қалалық «Әділділер насихаты» колледжінің ректоры А.Нуньес, «COREIS» исламдық діни қауымдастығының вице-президенті имам Дж.Паллавичини, «Бруно Кесслер» қорының өкілі И.Валенци, Сапиенца университетінің аспиранты Б.Фрайоли және т.б. Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері VII съезінің қорытындылары туралы өз пікірлерімен бөлісті.

Атап айтқанда, профессор У.Джентилони бүгінгі семинардың ерекшелігі білім, дін және дипломатияны біріктіріп, адамдар арасындағы диалог пен қарым-қатынасты орнатуға ықпал ету екендігін атап өтті.

Италия Ислам қоғамдастығының президенті А.Бакр Мореттаның айтуынша, съез түрлі діни көшбасшылар арасындағы диалог үшін маңызды алаң қызметін атқарады.

Өз кезегінде «COREIS» ислам діни қауымдастығының вице-президенті имам Я.Паллавичини өткен жылдың қыркүйек айында Астанада өткен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің VII съезіне қатысқаны жөнінде айтып берді. Ол Қазақстан 2001 жылғы 11 қыркүйектегі лаңкестік әрекеттен кейін мұндай съезді өткізген бірінші мемлекет екенін, осылайша әлемнің барлық дерлік негізгі діндер көшбасшыларын бір үстел басына жинағанын атап өтті.

Арнайы дөңгелек үстел үшін бейне үндеу форматында Конфессияаралық және өркениетаралық диалогты дамыту жөніндегі Н.Назарбаев орталығының Басқарма Төрағасы Б.Сәрсенбаев сөз сөйлеп, Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съездері өткен 20 жыл ішінде аса құнды және тағылымы мол тәжірибе жинақталғаны жөнінде атап өтті.

«Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі Қазақстанның дінаралық және конфессияаралық диалогтың жаһандық үдерісіне қосқан

елеулі үлесі болды және әлемдік қоғамдастықтың келісім мен төзімділік, өзара түсіністік пен ынтымақтастық қағидаттарын нығайту жөніндегі күш-жігерінде ерекше орын алды. Әлемнің ең беделді рухани көшбасшыларының басын қосып, Ватикан және Католик шіркеуінің басшысы, Рим Папасы Францискпен, «әл-Азһар» университетінің жоғарғы имамы Шейх Ахмед әл-Тайебпен, Орыс Православие шіркеуі өкілдерімен, Израильдің Бас Ашкенази раввині Давид Лаумен, Израильдің Бас Сефард раввині Ицхак Иосифпен және форумның барлық қатысушыларымен диалог орнату Қазақстан үшін үлкен мәртебе болды. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев рухани көшбасшылардың беделі бүкіл адамзаттың игілігі жолында қазіргі әлемнің қайшылықтарын еңсеруге көмектесетініне сенімді», - деді Б.Сәрсенбаев.

Сонымен қатар, биыл Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Төрағасы Мәулен Әшімбаевтың басшылығымен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съезі Хатшылығының XXI мерейтойлық отырысын өткізу жоспарланып отырғанын хабарлады

Жалпы, дөңгелек үстелге қатысушылар Қазақстанның бастамасын оң бағалап, конфессияаралық және өркениетаралық диалогты халықаралық деңгейде ілгерілетудің маңыздылығын атап өтті.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2144>

СОСТОЯЛАСЬ ВСТРЕЧА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ПРАВЛЕНИЯ ЦЕНТРА Б.САРСЕНБАЕВА С ПОСЛОМ ИНДИИ В КАЗАХСТАНЕ ШУБХДАРШИНИ ТРИПАТХИ

4 апреля 2023 г. состоялась встреча Председателя Правления Центра Н.Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога Булата Сарсенбаева с Послом Индии в Республике Казахстан госпожой Шубхдаршини Трипатхи.

Целью встречи стало укрепление сотрудничества, обсуждение важных аспектов развития отношений в межконфессиональной и межрелигиозной сферах.

Стороны договорились о дальнейшем взаимодействии в сфере межконфессионального и межкультурного диалога, развития сотрудничества с Музеем мира и согласия.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2102>

СОСТОЯЛАСЬ ВСТРЕЧА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ПРАВЛЕНИЯ ЦЕНТРА С ДИРЕКТОРОМ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРА ВИВЕКАНАНДА ПОСОЛЬСТВА ИНДИИ В РК

17 мая 2023 года в Центре Н. Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога состоялась встреча Председателя Правления Булата Сарсенбаева с Директором культурного центра Свами Вивекананда Посольства Индии в Республике Казахстан Санджай Веди.

В ходе встречи Булат Сарсенбаев рассказал о деятельности Центра и роли VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий в укреплении религиозной толерантности и межкультурного диалога, а также подчеркнул, что Съезд является уникальной диалоговой площадкой в мировом сообществе по достижению взаимного уважения между религиями,

конфессиями и этносами.

Также отметил, что в настоящее время ведется подготовка к проведению юбилейного XXI заседания Секретариата Съезда лидеров мировых и традиционных религий под руководством Председателя Сената Парламента Республики Казахстан Маулена Ашимбаева.

Стороны обсудили вопросы по организации передачи экспонатов Культурного центра в дар в фонд Музея мира и согласия, а также договорились о проведении выставки экспонатов из Индии на базе Центра в 2024 году.

В завершении встречи была организована экскурсия по Музею мира и согласия.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2139>

ОРТАЛЫҚТЫҢ БАСҚАРМА ТӨРАҒАСЫ Б.СӘРСЕНБАЕВ «ӨРКЕНИЕТТЕР АРАСЫНДАҒЫ АЛМАСУ ЖӘНЕ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ҚОРЫНЫҢ» ПРЕЗИДЕНТІ ЖӘНЕ НЕГІЗІН ҚАЛАУШЫМЕН КЕЗДЕСУ ӨТКІЗДІ

Конфессияаралық және өркениетаралық диалогты дамыту жөніндегі Н. Назарбаев орталығы Басқарма Төрағасы Булат Сәрсенбаев «Өркениеттер арасындағы алмасу және ынтымақтастық қорының» Президенті және негізін қалаушы Имам Мохамад Башар Арафатпен кездесті.

Кездесуге Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Дін істері комитеті төрағасының орынбасары Бауыржан Бакиров, Қазақстан Республикасындағы АҚШ Елшілігінің Мәдениет және білім жөніндегі атташесінің орынбасары Джон Орак қатысты.

Б.Сәрсенбаев Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің VII съезінің қатысушы ретінде имам Мохамад Башар Арафатқа Орталықтың бейбіт диалог пен келісімді ілгерілетудегі бастамаларына қолдау көрсеткені үшін алғысын білдірді.

Кездесудің мақсаты ынтымақтастықты

нығайту, конфессияаралық және конфессияаралық саладағы қарым-қатынастарды дамытудың маңызды аспектілерін талқылау болды.

Кездесу барысында тараптар Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің VII съезі идеяларын, оның әлемдік және дәстүрлі діндердің көшбасшылары, саясаткерлер, халықаралық ұйымдардың басшылары қол қойған қорытынды құжаты – Декларацияны ілгерілету жайлы міндеттерді талқылады.

Сондай-ақ, қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Төрағасы Мәулен Әшібаевтың басшылығымен өтетін Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съезінің XXI мерейтойлық Хатшылығының отырысын өткізуге дайындық жүргізіліп жатқанын атап өтті.

Жалпы, тараптар конфессияаралық және мәдениетаралық диалог саласындағы одан әрі өзара іс-қимыл мен ынтымақтастық туралы келісті.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2141>

MEETING OF THE CHAIRMAN OF THE BOARD OF THE CENTER B.SARSENBAYEV WITH THE FOUNDER OF THE MOVEMENT «BIKE FOR PEACE» TORE NARLAND

April 15, 2023 Chairman of the Board of the N.Nazarbayev Center for Development of Interfaith and Intercivilization Dialogue Bulat Sarsenbayev met with the founder of the movement «Bike for Peace» («Cyclists for Peace») Tore Narland, as well as representatives of the movement Tomlinson Reginald Frank, Wulfsberg Margarete, Landvik Tordis, Simonsen Ase from Norway.

During the meeting, B. Sarsenbayev, as the Commissioner for the Promotion of the Goals and Objectives of the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions, presented the results of the VII Congress and its final document - the Declaration, noting that Kazakhstan once again was able to organize a unique dialogue platform for strengthening the principles of consent and tolerance, mutual understanding and cooperation both within the country and in the international arena.

Also, the Chairman of the Board of the Centre told about the preparations for the upcoming anniversary XXI Secretariat of the Congress, which will be held in October 2023.

In turn, T. Narland thanked for the warm welcome and stressed the importance of the N.Nazarbayev Center in the promotion of intercivilizational and interreligious dialogue.

At the end of the meeting, a tour of the Museum of Peace and Harmony was organized for representatives of the «Bike for Peace» movement.

For reference: In 1977, Tore Narland and Helge Hundaide started their first international cycling tour, which they called «Cyclists for the World». The first tour ran from coast to coast in the United States, Seattle to Washington, D.C. Since 1978 «Bike for Peace» organizes trips for peace and friendship in more than 115 countries of the world.

Ссылка:
<https://religions-congress.org/en/news/novosti/2113>

В ВЕДУЩИХ УНИВЕРСИТЕТАХ СТРАНЫ ПРОШЛИ ЛЕКЦИИ О СЪЕЗДЕ ЛИДЕРОВ МИРОВЫХ И ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ

Лекции Председателя Правления Центра Н.Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога Б.Сарсенбаева об итогах VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий и его Декларации прошли для студентов Назарбаев Университета и Maqsut Narikbayev University.

Цель лекций - обсуждение ключевых мероприятий уникальной диалоговой площадки - Съезда лидеров мировых и традиционных религий и итоговой Декларации VII Съезда, продвижение итогов прошедшего международного события.

Напомним, ранее лекции о Съезде прошли в Алматы - в Египетском университете исламской культуры «Нур-Мубарак», Казахском национальном университете им.Аль-Фараби, в Астане - в Евразийском национальном университете им. Л.Гумилева, в Караганде - Карагандинском университете им.академика Е.А.Букетова, в Туркестане - в Международном Казахско-Турецком Университете им. Х.Яссауи.

Ссылки:

<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2103>

<https://religions-congress.org/kz/news/novosti/2116>

ИНТЕРВЬЮ С ГЛАВОЙ ВСЕМИРНОЙ ЕВАНГЕЛИЧЕСКО-ЛЮТЕРАНСКОЙ ЦЕРКВИ КАЗАХСТАНА АРХИЕПИСКОПОМ ЮРИЕМ НОВГОРодОВЫМ

«Вы уж договоритесь обязательно...»

– **Вы являетесь участником 20-летней истории Съезда. Какие важные решения и исторические события можете назвать, которые запомнились за этот период?**

– В Священном Писании есть слова: «Дорожите временем, ибо дни лукавы».

Действительно, казалось, вчера только были эти, не по-сентябрьски холодные, где солнце перемежалось с дождем, дни I Съезда, а, оказывается, прошло 20 лет.

Истинно, время обманчиво.

Чем запомнился тот сентябрь? Конечно же, напряженной подготовкой и не менее напряженным ожиданием. В ходе подготовки и информирования рели-

гиозных лидеров с их стороны были высказаны только одобрения. Но, всё равно, ожидание было тревожным: одно дело, что сказали: «да, хорошее дело вы задумали», другое – реальное участие.

Съезд состоялся, и это было главное.

Он состоялся не только потому, что в 2003 году прошли его заседания, но и потому, что на них приняли решение о том, что Съезд должен работать на постоянной, регулярной основе. Также было решение о создании рабочего органа Съезда - Секретариата, первое заседание которого прошло осенью 2004 года в городе Туркестане.

За 20 лет произошло много событий в мире и нашей стране. Менялись политические и религиозные лидеры, появились новые государства, начинались и заканчивались войны.

Но Секретариат в Туркестане занимает особое место в моей памяти. Я искренне считаю, что на этом и последующих двух заседаниях было положено основание принципам работы Секретариата и Съезда. Именно там зарождались доверие и стремление к поиску взаимоприемлемых решений.

Когда я сейчас рассказываю новым участникам Съезда или сотрудникам госструктур, задействованным в подготовке, что первое заседание Секретариата началось в 10 утра и закончилось около 5 утра следующего дня, на меня смотрят с недоверием.

Но это было так.

Каждый из нас приехал, я думаю, с уверенностью, что именно у него спасительный рецепт мира и согласия, и все должны его понять и принять.

Но когда много прекрасных рецептов сваливают в одну кастрюлю, то блюдо может не состояться.

Примерно к обеду мы зашли в тупик и, в принципе, хоть разъезжайся. Но, возобладало понимание ответственности, и было принято решение создать согласительную комиссию. Вот она и работала до утра следующего дня. Конечно же, не спали и остальные.

В четвертом часу утра я вышел на улицу. Вокруг гостиницы патрулировали полицейские. Человека три из них подошли ко мне и тот, что постарше, поняв, что я казахстанец, спросил: «Что-то не так? Так поздно работаете, что-то не получается?». Я корректно объяснил, что надо понимать то, что люди встретились впервые, что есть проблемы, которым много лет, и их не так просто решить. И этот немолодой старшина полиции произнес слова, которые определили моё отношение и ответственность к работе в Секретариате. Он сказал: «Брат, вы уж договоритесь обязательно. Время тревожное, людям мир нужен. Пусть каждый верит, как ему Бог дал, но уважает других».

Я ругаю себя за то, что не запомнил его имени. Мудрый человек.

И эта мудрость не перестала быть актуальной. Время стало еще более тревожным. К сожалению, определенные нездоровые силы используют в качестве предлога к конфликтам религиозные различия. И в подобных ситуациях не может быть иного способа решения проблем, кроме диалога.

– Расскажите пожалуйста, какова роль Съезда лидеров мировых и традиционных религий в современном мире?

– Наша страна создала такую площадку. И диалог на ней состоялся и развивается. Важнейшим фактором является то, что Съезд находится под патронатом Главы нашего Государства и проходит под его председательством, а руководство Секретариатом осуществляет Председатель Сената.

Также отличительной чертой нашего Съезда является то, что он заявлен именно как Съезд лидеров религиозных мировых и традиционных сообществ. В ходе развития Съезда был создан Совет религиозных лидеров, в котором, по общему согласию, председательствует Президент нашей страны.

Участники выработали принципы диалога, взяли на себя обязательства по распространению идей и решений Съезда. С каждым Съездом состав участников становится всё более

представительным. В работе Съездов принимали участие: Верховный шейх Университета Аль-Азхар, Патриархи Иерусалима, Московский и Всея Руси, Константинопольский, Папа Римский, крупнейшие авторитеты Ислама, Главные Раввины Израиля и другие, не менее авторитетные, лидеры иных религий. Лютеран последовательно представляли Генеральный Секретарь ВЛФ и Президент ВЛФ. Так что состав участников обладает внушительным авторитетом, и это вселяет оптимизм и укрепляет надежду.

– ***В чем, по Вашему мнению, состоит уникальность Казахстана как страны, где люди, исповедующие различные религиозные взгляды, живут в согласии?***

Отвечая на ваш вопрос о мире в Казахстане, хочу сказать, что мне не нравится слово «уникальность». Слишком часто, к месту и не к месту оно стало употребляться. А подобное употребление зачастую обесценивает значение.

То, что мы в своей стране живем мирно, что люди, исповедующие разные религиозные убеждения, люди разных национальностей не враждуют, а живут бок о бок в уважении друг к другу, это не уникальность, это - нормальность! Это нормальное сосуществование человеческого сообщества. Так и должно быть в среде разумных, уважающих себя и других людей.

У нас есть для этого крепкая основа. Это тысячелетняя история культур народов нашей страны, многовековой опыт совместного проживания и мудрость наших предков. Так что, мы - просто НОРМАЛЬНЫЕ люди, понимающие и ценящие мир. Очень важно это не только сохранить и преумножить, но и передать это своим детям и внукам. Мы должны ценить это, дорожить этим, помня предупреждение Иисуса Христа: «Всякое царство, если его раздирают распри, запустеет, и всякий город или дом, где есть распря, не устоит».

И просто здорово, что, начиная со II Съезда, в качестве гостей-участников стали приглашать представителей казахстанских религиозных объединений, студентов, преподавателей,

представителей общественных организаций, научного сообщества и политиков.

Однажды Генеральный Секретарь ВЛФ Мартин Юнге сказал: «Нет такой бедной Церкви, которая не могла бы что-то дать другим, как нет и такой богатой, которая в чем-то бы не нуждалась». Перефразируя его, скажу, что тоже самое касается культур и традиций разных народов. Площадка Съезда – это еще и то место, где мы взаимно обогащаемся этими сокровищами.

– ***Как развивается Евангелическо-лютеранская церковная жизнь в Казахстане на сегодняшний день?***

– С первых дней жизни Съезда Евангелическо-Лютеранская Церковь в Республике Казахстан, как представитель всего мирового сообщества лютеран, принимает активное и деятельное участие в его работе. У нашей Церкви, как, впрочем, и у других религиозных общин, непростая судьба. После многих лет запретов и ограничений мы радуемся полученным возможностям в независимом Казахстане. За 26 лет своего служения в руководстве Церкви я не помню ни одного случая, когда бы мы не смогли достичь взаимопонимания с властями. Радует благорасположенность к диалогу и, в случае возникновения проблемы или непонимания, к поиску разумного решения.

Мы живем полноценной жизнью, являясь органичной частью общества. Трудимся и радуемся достижениям страны, переживаем, когда случаются неудачи. Ведем большую социальную работу, поддерживая нуждающихся, больных, людей с ограниченными возможностями. И для нас не является критерием национальная или религиозная принадлежность. Никогда не используем эту поддержку, как фактор пополнения своих рядов.

В 2017 году случилось знаковое событие для всех лютеран Казахстана. Мы построили новый храм. До этого, в силу обстоятельств, все наши молитвенные дома были переделаны из жилых. И поколения лютеран мечтали о Храме. Ныне на проспекте Шакарима Кудайбердыу-

лы в Астане стоит наш Кафедральный Храм Христа Спасителя.

В августе прошлого года мы установили там настоящий орган, тем самым вернув в нашу жизнь огромный пласт церковной музыкальной культуры. И, кстати, уже не раз порадовали земляков прекрасными концертами духовной музыки. Жизнь идет своим чередом, и мы молимся о единстве и мире в нашей стране, у наших соседей и во всем мире.

И помня слова мудрого человека из Туркестана: «Вы уж договоритесь обязательно», стараемся так и поступать во всем и со всеми.

И еще одно. Я хотел бы искренне, от души поблагодарить всех тех людей, которые практически не заметны на Съезде, но без которых сложно представить его работу. Это сотрудники Сената, МИДа, Правительства и Городского Акимата, задействованные во всех организационных мероприятиях по подготовке и работе Съезда.

Особая роль принадлежит сотрудникам «Центра Н. Назарбаева по развитию межконфессионального и межкультурного диалога» - рабочему органу Секретариата и Съезда. Именно они ведут повседневную межсъездовскую работу, поддерживая коммуникацию и аккумулируя предложения и идеи.

С особой теплотой участники первого заседания Секретариата вспоминают студентов и преподавателей Туркестанского Университета им. Ахмеда Ясави. Они были поистине «ангелами-хранителями» участников Секретариата.

Сложно представить диалог столь многоязычного собрания без труда переводчиков. От их профессионализма и ответственности зависит очень многое. Они блестяще с этим справляются. Я вспоминаю слова старой песни из советского времени о музыке и музыкантах. Там были такие строки: «На чем бы эти гении играли, не будь простых настройщиков роялей».

Низкий поклон и огромное спасибо. Вы все - лучшие «настройщики», благодаря вашему незаметному труду и звучит прекрасная симфония Съезда.

Бог да хранит нашу страну и всех живущих в ней, а также мир в наших домах и домах наших соседей.

ВО ИМЯ БЕЗОПАСНОГО БУДУЩЕГО

Именем Аллаха, Милостивого, Милосердного!

Шейх-уль-ислам Аллахшукюр Пашазаде, Председатель Управления Мусульман Кавказа, Член международного Совета Мусульманских Старейшин, Член Секретариата Съезда лидеров мировых и традиционных религий

Современный мир, когда человечество уже переступило порог третьего тысячелетия, сотрясают различные вызовы и угрозы, подрывающие саму основу нашего существования - такие, как военные столкновения, экстремизм, терроризм, ксенофобия в ее межэтнических и межрелигиозных проявлениях, глобальное изменение климата, а также масштабные эпидемии, с которыми человечество ранее никогда не сталкивалось. Не требует доказательства то, что в основе проблем современного мира лежит глубочайший духовный кризис, причиной которого является отход от традиционных моральных устоев и ценностей. Современный мир переживает глобальное столкновение между разрушительными тенденциями отрицания многовековых устоев человеческого общества и традиционными морально-духовными ценностями. В этом противостоянии главным защитником духовности является Вера, так как все мировые и традиционные религии солидарны в призыве к миру, согласию и созиданию, а главное - в бережном отношении к общечеловеческим ценностям семьи, человеческого братства и сосуществования.

Выдвинутая руководством Казахстана около 20 лет назад инициатива по продвижению диалога между мировыми и традиционными

религиями открыла новые возможности для продуктивного сотрудничества между государственными, общественными и религиозными деятелями различных стран мира. То, что эта платформа продолжает сохранять свою значимость, свидетельствует о чрезвычайной востребованности и продуктивности этой идеи. С уверенностью можно заявить, что неоценимая заслуга в этом принадлежит Его Превосходительству Президенту Республики Казахстан господину Касым-Жомарту Токаеву, его многолетним последовательным усилиям, обеспечившим преемственность и дальнейшее развитие идеи межрелигиозного диалога и сотрудничества в рамках Астанинского Съезда лидеров мировых и традиционных религий. Именно он долгие годы непосредственно руководил секретариатом съезда и развивал концепцию Астанинского формата межрелигиозного диалога. Именно он продолжает обеспечивать сегодня патронаж этой международно-признанной платформы.

Подписанный в 2019 году лидерами христианского и мусульманского мира - Его Святейшеством Папой Римским Франциском и Верховным Имамом Аль-Азхара Шейхом Ахмедом Аль-Тайибом «Документ о Человеческом Братстве», явился манифестом не только для хри-

стиан и мусульман, но и всех людей Веры, всех тех, кто выступает за человеческую солидарность и мирное сосуществование представителей различных убеждений и вероисповеданий. Не случайно, что этот документ, историческое значение которого невозможно переоценить, созвучен с идеями и резолюциями, принятых в рамках астанинских съездов лидеров мировых и традиционных религий, в том числе, на полях VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий, в работе которого, наряду с выдающимися представителями мировых религий, участвовали видные общественные и политические деятели в составе более 100 делегаций из пятидесяти стран мира.

Как показала практика последних десятилетий, усилий ведущих политиков и руководителей государств оказывается недостаточно для успешного предотвращения современных угроз и вызовов. Подчеркивая традиционно особую роль религии в достижении мира и безопасности, взаимопонимания и солидарности между людьми в условиях изменяющегося мира, мы осознаем, что реально действенных результатов в этой области невозможно добиться без продуктивного сотрудничества между государством и религией, соединения усилий политиков и религиозных деятелей. Именно в этом состоит одно из важнейших достоинств выдвинутой два десятилетия назад инициативы Республики Казахстан по созданию Астанинской платформы диалога между религиями и цивилизациями, объединяющую усилия представителей мировых и традиционных религий, государственных и общественных деятелей во имя достижения мира и безопасности во всем мире. Эта идея естественным образом исходит из образа жизни казахстанского общества, где люди разных национальностей и вероисповеданий на протяжении многих веков живут в мире и согласии.

Наряду с общими этническими корнями, языком, историей, религией, культурой, братские государства Азербайджан и Казахстан

объединяют исторические традиции межэтнической и межрелигиозной толерантности. Наши страны расположены на перекрестке мировых цивилизаций. Сохранение религиозного и культурного многообразия наших народов является важным направлением политики наших государств. Слава Всевышнему Аллаху, и в Казахстане, и в Азербайджане созданы все условия для обеспечения гражданского согласия, развития мультикультурализма, межрелигиозного мира и сотрудничества, продуманно и успешно выстроены отношения между религией и государством.

Я очень рад, что братские отношения между президентами Азербайджана и Казахстана - Ильхамом Гейдар оглы Алиевым и Касым-Жомартом Кемелевичем Токаевым, способствуют всестороннему развитию связей между нашими государствами и народами. Во время встречи глав наших государств в Астане в апреле текущего года многоуважаемый Президент Казахстана особо отметил крепкие узы многовековой дружбы и взаимной поддержки между двумя народами и дал высокую оценку стратегическому партнерству между Азербайджаном и Казахстаном на основе созданной солидной договорно-правовой базы, а также тесному сотрудничеству двух стран в рамках различных международных платформ. В частности, хочу особо подчеркнуть важность углубления культурных и религиозно-духовных связей между нашими братскими народами и государствами, в том числе - в области сохранения и развития общих традиционных морально-духовных ценностей и тюркско-исламского наследия.

Совместные мероприятия, проведенные Управлением Мусульман Кавказа и Управлением Мусульман Казахстана в Астане и Баку, Туркестане и культурной столице Азербайджана городе Шуше, являются наглядными показателями успешного сотрудничества в этих областях. Создание в 2022 году в Шуше Совета руководителей мусульманских религи-

озных управлений стран-членов Организации Тюркских государств является ярким доказательством общности наших идей и целей.

Как член Секретариата Съезда лидеров мировых и традиционных религий, я хочу выразить глубокую благодарность руководству братского Казахстана, лично Его Превосходительству президенту Токаеву за создание, под-

держку и обеспечение дальнейшего развития одного важнейших международных форматов глобального межрелигиозного диалога – Астанинского Съезда лидеров мировых и традиционных религий.

Да ниспошлет всем нам Всевышний мир и спокойствие, и да защитит род человеческий! Амины!

ҚОҒАМДАҒЫ КОНФЕССИЯАРАЛЫҚ ДИАЛОГТЫҢ МАҢЫЗЫ

А.Б. Жаппасбаев, Қызылорда облысы дін істері басқармасы жанындағы «Дін мәселелері бойынша ғылыми сарапшылық кеңесінің» төрағасы

Конфессияаралық диалог - бұл әртүрлі діндердегі адамдар арасындағы қарым-қатынас процесі. Мақсаты - бір-бірін түсіну мен мағынасын тереңінен ұғыну. Әлемде көптеген діндер бар және олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері мен сенімдері де әртүрлі. Кейде бұл айырмашылықтар қақтығыстар мен түсініспеушіліктерге әкелуі мүмкін, бірақ конфессияаралық диалог бұл келіспеушіліктерді жеңуге және бейбіт атмосфераны құруға көмектеседі.

Қазіргі әлем ақпарат пен мәдени айырмашылықтарға толы. Нәтижесінде адамдар басқа мәдениеттер мен діндерге ашық және төзімді бола алды. Дегенмен, діни келіспеушіліктерге байланысты туындауы мүмкін белгілі бір қақтығыстар бар. Бұл зорлық-зомбылыққа, кемсітушілікке және басқа да жағымсыз салдарға әкелуі мүмкін.

Конфессияаралық диалог мұндай қақтығыстарды шешуде және бейбіт атмосфераны құруда маңызды рөл атқарады. Бұл адамдарға бір-бірінің көзқарастары мен сенімдерін түсінуге, сондай-ақ ортақ көзқарастарды табуға көмектеседі. Өз кезегінде халықаралық қатынастарды нығайтуға және әртүрлі діни қауымдастықтар арасындағы шиеленісті азайтуға ықпал етеді.

2021 жылдың маусым айында Астана қаласында әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VII съезі өтті. Бұл жаһанның түкпір-түкпірінен келген түрлі діндердің өкілдері жиналған ауқымды іс-шара болды. Съездің басты мақсаты - конфессияаралық диалог мәселелерін талқылау және оның даму жолдарын қарастыруға негізделді. Съезд аясында діни қақтығыстарға, мәдени айырмашылықтарға және конфессияаралық қатынастардың басқа аспектілеріне қатысты әртүрлі мәселелер талқыланды.

VII съездің маңызды сәттерінің бірі - ірі діни қауымдастық өкілдерінің қатысуы. Олардың арасында христиан, ислам, буддизм, иудаизм, индуизм және басқа да діндердің өкілдері болды. Барлығы конфессияаралық диалогты нығайтуға және әлемде бейбіт атмосфера құруға ортақ үндеу жасады.

Сонымен қатар, съездің мақсаттарының бірі әлемде ашық және төзімді атмосфера құру болды. Бұған нәсілдік, этникалық және діни кемсітушілік мәселелерін талқылау және оны жеңу жолдарын іздеу кірді.

VII съезге әртүрлі діни қауымдастықтар мен мәдени ұйымдардың өкілдері шақырылды. Олардың арасында жоғары дәрежелі ру-

хани көшбасшылар, ғалымдар мен мәдениет қайраткерлері болды. Съезде Ватикан мен Католик шіркеуінің басшысы Рим Папасы Франциск, ең көне Әл-Азһар ислам университетінің Жоғарғы имамы Шейх Ахмад ат-Тайеб, Орыс православ шіркеуінің өкілдері, Израильдің Бас ашкеназ раввині Давид Лау, Израильдің Бас сефард раввині Ицхак Иосиф және басқа да рухани көшбасшыларды қоса алғанда, ірі діни қауымдастықтардың өкілдері де төбе көрсетті.

VII съезд аясында конфессияаралық диалогқа және басқа да байланысты мәселелерге байланысты ауқымды талқылаулар өткізілді. Съезд қатысушылары пікір алмасты, баяндамалар жасады және конфессияаралық диалогты нығайту және әлемде бейбіт атмосфера құру туралы өз идеяларын ұсынды. Съезд нәтижесінде қарар қабылданды, конфессияаралық диалогты нығайтуға және бейбіт атмосфераны құруға жалпы үндеулер айтылды. Осы мақсат-

тарға жету үшін нақты шаралар ұсынылды.

Конфессияаралық диалогтың көптеген артықшылықтары айқын болса да, алайда оның дамуын қиындататын белгілі бір проблемалар мен кедергілер бар. Мысалы, кейбір діни лидерлер мен қауымдастықтар диалогқа дайын болмауы немесе басқа көзқарастарды қабылдауы мүмкін. Сонымен қатар, конфессияаралық диалогты қиындататын мәдени айырмашылықтар да бар. Кейбір мәдениеттер жабық және консервативті болуы мүмкін, бұл басқа мәдениеттер мен діндердің қарым-қатынастына қиындық туғызады.

Қорытындылай келе, конфессияаралық диалог алдағы кезеңдер де қиындықтар мен кедергілерге қарамастан дамудың үлкен әлеуетіне ие болмақ. Бұл әртүрлі діни қауымдастықтар арасындағы шиеленісті азайтуға және әлемде бейбіт атмосфераны құруға көмектеседі.

“ROLE OF RELIGIOUS LEADERS IN ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE WORLD”

Dr Renee Hattar, Director of the Royal Institute for Inter-Faith Studies

Dialogue and Interfaith Work

Dialogue is a great tool that can support fostering a culture of peace in any society; it helps social workers build bridges between people and bring closer their different points of view in one space.

A holistic approach to interfaith dialogue, as part of a human, creative and peaceful discourse among individuals and groups, has indeed proved its efficiency today, by working on all levels and involving all actors on a grassroots level, experts' level and decision makers' level. Raising awareness about religions is an important aspect of the process.

Interfaith work is closely related to sustainable

development and is present in an indirect way in the Sustainable Development Goals, mostly in relation to peace, justice, human rights and human security.

Religious Values and doctrines enter in everyday life matters and help in introducing a code of conduct in all the aspects proposed by the SDGs (UN, n.d.). Values such as solidarity, empathy, dignity, integrity and how to apply them can help in refining relationships among people to achieve reducing poverty and hunger, providing decent work conditions and working with dedication, as well as treating each other with equality, while accepting our differences. [all of which was recognised by the declaration of VII Congress of Leaders of World and Traditional Religions¹].

Other values such as humbleness, generosity and poverty can help in responsible consumption of energy and water resources and sharing them with others who don't have resources. Inner peace achieved through spirituality can help in people's wellbeing and mental health which can be reflected on their good health. People of faith believe that nature and all its resources were created by God and therefore should be saved and shared, this can be reflected on life below water and on land.

Role of religious leaders

If we explore the role of religious leaders, we can find many examples; among the most recent, also valued by VII Congress of Leaders of World and Traditional Religions, is the Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together² between the Holy See and Al-Azhar Al-Sharif (adopted by the UN General Assembly in resolution A/RES/75/200 of December 21, 2020), which calls for peace, dialogue, mutual understanding and mutual respect among believers for the common good.

In Jordan, many initiatives took place, which paved the way for the mentioned initiatives, starting in 2004, when King Abdullah II bin Al-Hussein of Jordan issued the "Amman Message"³; a declaration which was indorsed by more than 200 Islamic experts from all over the world.

In 2007, another important initiative followed under the title: "A Common Word Between Us and

You"⁴, based on the two commandments: "Love of God and neighbour," inviting Christians to "join hands on such a foundation for the cause of God, world peace and harmony."

World interfaith harmony week conceived to promote a culture peace and nonviolence, was first proposed by King Abdullah II of Jordan at the United Nations in 2010. This was quickly adopted by the UN General Assembly (resolution A/RES/65/5), declaring the first week of February each year as World Interfaith Harmony week, calling on governments, institutions and civil society to observe it with various programs and initiatives that would promote the aim of the WIHW objectives⁵.

In conclusion

Seeking common human values, such as love, understanding, fraternity, forgiveness and compassion, between world religions, can serve as a basis for a human, cultural and religious dialogue that can eventually lead to peace.

A collaboration between religious, States and individuals in a society is essential to be able to achieve peace through work that reaches all social spheres, so that the different issues of importance can be covered, and take charge of the different social and human aspects at stake within a society, in order to achieve an interreligious and intercultural nonviolent dialogue [as underlined by the declaration of VII Congress of Leaders of World and Traditional Religions].

-
- 1 DECLARATION OF VII CONGRESS OF THE LEADERS OF WORLD AND TRADITIONAL RELIGIONS (www.gov.kz)
 - 2 Document on "Human Fraternity for World Peace and Living Together" signed by His Holiness Pope Francis and the Grand Imam of Al-Azhar Ahamad al-Tayyib (Abu Dhabi, 4 February 2019) | Francis (vatican.va)
 - 3 Amman Message – The Official Site
 - 4 The ACW Letter | A Common Word Between Us and You
 - 5 World Interfaith Harmony Week | United Nations

ДІН – МАҢЫЗДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ИНСТИТУТ

Әпенев Болат, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің аға оқытушысы, филос.ғ.к.

Адамзат өмірінің тарихын дінсіз және діни нанымдарсыз елестету мүмкін емес. Қайбір заман болмасын, адамзат өзінен тыс әлдебір күш бар екеніне сенгені анық. Сондықтан да дін мәдениеттің ажырамас бөлігі ретінде қоғам өмірінде дүниетанымдық, тәрбиелік, біріктірушілік, қарым-қатынастық секілді өзіндік қызметтер атқарып келеді. Бұл қызметтер негізінен қоғам өмірінің рухани саласына қатысты. Әл-Фараби, Қожа Ахмет Иассауи, Абай, Шәкәрім секілді даналарымыз өз еңбектерінде адамның өз ішкі дүниесін түсінудегі және жоғары адамгершілік-рухани қасиеттерді игерудегі діннің тәрбиелік маңызын ерекше атап өтті.

2022 жылдың 14-15 қыркүйегінде өткен Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VII съезінде Президент Қасым-Жомарт Тоқаев: Қазақстанда «бірлігіміз – әралуандықта» қағидаты негізінде 18 конфессияның 4 мыңға жуық діни бірлестігі еркін жұмыс жасауда екенін баяндады.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысы съезде цифрлық технологиялардың әсерімен қоғамның бөлшектеніп, көзқарастар қайшылығы күшейе бастағанын жеткізіп, гуманизм идеалдары мен берік рухани құндылықтарды ілгерілетуге шақырды.

Дәстүрлі құндылықтар – қазіргі зайырлы қоғамдардағы әлеуметтік – саяси қатынастарды реттеуші және ішкі саяси үдерістердегі тұрақтандырушы негізгі факторлардың бірі. Бұл факторға Қазақстан қоғамы ғана емес, бүкіл әлемдік қоғамдастық, соның ішінде, әсіресе тарихи тағдыры өзімізбен ортақ ТМД елдері баса назар аударуда.

Адамзат қоғамының дамып, күрделенуіне

байланысты дін де өзіндік эволюциядан өтіп, монотеистік діндер пайда болды. Олардың кейбіреулері өз кезегінде таралу аймағына сәйкес әлемдік діндерге айналды. Сонымен бірге, осы үдеріс негізінде көптеген дәстүрлі емес діндер де пайда болды. Олардың қалыптасу кезеңі негізінен XX ғасырдың ортасын қамтиды. Олардың қызметіне сәйкес қоғамдық діни санада түрлі әлеуметтік қайшылықтар орын ала бастады. Дәстүрлі емес діндердің басты ерекшелігі ретінде олардың белгілі-бір ұлттың өткен тарихымен байланысының болмауын, дәстүрі мен мәдениетіне сіңбегендігін, уағыздаушылардың қызметі арқылы ғана таралуын атауға болады. Яғни, кез-келген дәстүрлі емес ағым әлдебір ұлт үшін жаңа құбылыс және сол ұлттың өз дәстүрі мен мәдениетіне, дәстүрлі сеніміне қайшы келеді. Екіншіден, дәстүрлі емес ағымдар белгілі-бір қоғамның әлеуметтік, мәдени өміріне, құндылықтарына әлдебір қарсылық ретінде пайда болады. Сондықтан, олар сол қоғамдағы әлеуметтік тұрақтылықты бұзуға, ұлтаралық қатынастарды шиеленістіруге тырысады. Дегенмен, дәстүрлі емес ағымдардың пайда болуын тек саяси, әлеуметтік, мәдени мәселелермен ғана түсіндіруге болмайды. Ол көбінесе адамзат өмірінің кейінгі ғасырында көрініс беріп отырған ғаламдық мәселелермен де байланысты. Мысалы: соғыс қаупі, экологиялық, демографиялық мәселелер, енжарлық, психологиялық қысым, мақсатсыздық, жоғары құндылықтар мәнінің жоғалуы, қоғамдық қысым және т.б. Осы аталғандарды дәстүрлі емес діндердің пайда болу негіздері ретінде санауға болады. Өйткені, олар өз ілімдерінде адамдарды жарқын болашаққа жететініне, адамның жеке

өз басының бақытына сендіруге тырысады. Мұның өзі сол ұйым жетекшісінің шексіз беделінің қалыптасуына әкеліп, фанатизмді тудырады.

Өкінішке орай, кеңестік жүйе жойылғаннан кейін, барлық посткеңестік елдер секілді, еліміз осы ағымдар үшін «діни вакуум» ретінде болды. Демократиялық құндылықтарды, сөз бостандығын, діни сенім бостандығын дұрыс түсінбеу, заңымыздың солқылдақтығы дәстүрлі емес діни ағымдардың елімізде орнығуына қолайлы жағдай тудырды. Тек соңғы уақыттарда ғана еліміз кеткен қателіктердің орнын толтыруға әрекет жасап отыр. Мұндай маңызды іс-шаралар қатарына дін мен діни сенім туралы жаңа заңның жарық көруін, діни бірлестіктер мен діни конфессияларды қайта тіркеуден өткізуді атауға болады. Соның нәтижесінде, еліміздегі діни бірлестіктер саны едеуір азайып, он жеті діни конфессия қайта тіркеуден өтті. Дегенмен, тіркеуден өтбеген немесе өтуге тырыспаған дәстүрлі емес діни ағымдар өз жұмысын толығымен тоқтатты деуге әлі де ерте.

Ағымдағы жылы ел Президенті: «Халқымыздың дүниетанымына сай дәстүрлі Исламды дәріптеу аса маңызды» екенін мәлімдеп, «Әкімдіктерге құзырлы органдармен бірлесіп,

дін саласындағы жұмысты жандандыруды» тапсырды.

Белгілі ғалым, филолог Мырзатай Жолдасбековтің «Дін ұстай алсаң – қасиетің, ұстай алмасаң - қасіретің» демекші дін тек сенім жүйесі емес, ол-өмір сүру мәнері, қарым-қатынас әдебі, моральдық нормалар жиынтығы, жақсы мен жаманды, адал мен арамды ажыратушы рухани қағидалар жүйесі.

Діни экстремизм мен терроризм тек біздің ел үшін ғана емес, бүкіл қоғамдастық өміріне қауіп төндіруде. Сондықтан онымен күрес тек бір елдің аумағында ғана жүргізілмеуі қажет және бұл кешенді іс-шаралардың жүйелігін қажет етеді. Ең алдымен, бұл теріс құбылыстардың көрініс беру формаларын ажырату, олардың шынайы бейнесін ашу қажет. Өйткені қазіргі күні олар дәстүрлі діндердің атын жамылып, көлеңкесін паналауда. Осыған байланысты, олардың негізгі ерекшеліктерін, идеялық ағымын ашатын күрделі зерттеу жұмыстары жүргізілуі қажет. Екіншіден, олармен күресетін мемлекеттік органдар жұмысын үйлестіру керек, өйткені, көп жағдайда бұл мемлекеттік органдар бір-бірінің жұмыстарын қайталайды.

В рамках VII Съезда лидеров мировых и традиционных религий обсуждалась тема: «РОЛЬ ОБРАЗОВАНИЯ И РЕЛИГИОЗНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ В УВАЖИТЕЛЬНОМ СОСУЩЕСТВОВАНИИ РЕЛИГИЙ И КУЛЬТУР, УКРЕПЛЕНИИ МИРА И СОГЛАСИЯ»

Роль образования и религиозного просвещения в уважительном сосуществовании религии и культуры является неотъемлемой частью развития обществ и народов.

В рамках данной тематики духовными иерархами были рассмотрены актуальные вопросы развития межцивилизационного диалога, укрепления межнационального и межэтнического согласия, религиозной терпимости, сохранения общечеловеческих ценностей и привития этих благородных идей в сознание молодежи. Отмечена важность применения новых методов в сфере развития религиозного образования и просвещения в Казахстане как главных факторов противодействия экстремизму и радикализации.

Участниками Съезда было подчеркнуто, что последовательная деятельность в этом направлении позволяет создать условия для воспитания молодого поколения с твердыми убеждениями и взглядами, способного устойчиво противостоять влиянию религиозного экстремизма. Также религиозными лидерами была обсуждена перспектива сотрудничества в области образования и религиозного просвещения.

Глава Всемирной Евангелическо-Лютеранской церкви Казахстана, Архиепископ Юрий Новгородов

«Каждое поколение говорит, что его время самое тяжелое и самое сложное. Будем честны, конфликты на почве религиозного противостояния были во все времена, но до нашего времени человеческое сообщество не было столь мобильным, столь смешанным в национальном составе и в религиозном плане, и никогда не обладало технологиями, позволяющими наблюдать войну в прямом эфире, лежа на диване. Все это вносит свои коррективы и новые проблемы в отношения между людьми и между религиозными сообществами. Если мы внимательно посмотрим ретроспективу и сравним ее с сегодняшними реалиями, я думаю, что все

согласимся с тем, что большим помощником возникновения этих противостояний были низкий уровень просвещения, отсутствие реальных знаний друг о друге, страхи и фобии, порожденные именно этой неграмотностью, чем зачастую весьма успешно и спекулятивно в своих корыстных целях пользуются различные темные силы и недобросовестные политики. Не будем греша таить, зачастую этими незнаниями пользовались несправедливые религиозные деятели. К сожалению, и в наше, казалось бы, просвещенное время, обладающее высокими информационными технологиями, ситуация принципиально не поменялась. Более того, те же самые технологии позволяют с большой скоростью распространять ложные знания, которые усугубляют ситуацию и, ложась на непросвещенную почву, обостряют противоречия. Нельзя не замечать, как идеология общества потребления ведет к деградации образования, как исподволь идет подмена моральных, нравственных, этических норм, подмена приоритетов и других норм человеческого общежития, как понятие человеческого собственного «я» все более вырастает, вытесняя понятие общечеловеческого «мы».

Исполнительный вице-председатель Конференции президентов крупнейших американских и еврейских организаций Малькольм Хонлайн

«Мы видим, что в настоящее время в Соединенных Штатах Америки распространяется лавинообразный антисемитизм, ненависть к евреям. Нам необходимо сделать все от нас зависящее для того, чтобы предотвратить распространение этой ненависти. Я думаю, что мы можем очень многому друг у друга научиться.

Также мы должны проводить мониторинг

образовательных систем, учебников, чтобы ограничивать разрушительный контент. Не для того, чтобы ограничивать язык ненависти, а для того, чтобы обмениваться знаниями. Не для того, чтобы запрещать какие-то высказывания, а для того, чтобы, наоборот, создавать конструктивный диалог, изолировать деструктивные силы. Такие страны, как Саудовская Аравия,

Марокко, Объединенные Арабские Эмираты поменяли свои учебники. И мы видим, что сразу же произошло снижение ненависти.

Также мы должны проводить обмен студентами. Нужно убрать эту энигму. А это можно сделать только обменом молодежью. Примером этому может послужить Казахстан. Казахстан во время Второй мировой войны принял у себя более 100 тысяч евреев. Многие казахи рисковали собственной жизнью для того, чтобы спасти больше 6 тысяч еврейских жизней. Поэтому в Казахстане нет никакого антисемитизма. Это касается также соседних стран региона.

Мы должны изучать пример Казахстана. Молодежь и старики, евреи и не евреи, мы все должны делать все от нас зависящее, не молчать, когда видим ненависть, конфликты и насилие».

Экс-депутат Сената Парламента Республики Казахстан Нукетаева Динара

«Одними из главных факторов обеспечения национального единства в стране являются образование и воспитание молодого поколения казахстанцев на ценностях толерантности и согласия. В данном направлении государством осуществляются комплексные меры по внедрению этнокультурного образования, предназначенного для всех уровней системы непрерывного образования. В дошкольных, средних, профессионально-технических образовательных учреждениях и высших учебных заведениях проводится интерактивное обучение этнокультурной толерантности, формирование устойчивых позитивных стереотипов в отношении представителей инокультурной среды. Созданы условия для преподавания в школах факультативного учебного курса «Основы религиоведения» в целях повышения уровня информированности и знаний подрастающего поколения в вопросах религий».

Представитель Евразийского конгресса евреев Хаим Бен Яков

«Религии – неотъемлемые составляющие человеческих цивилизаций и культур, источник мудрости и вдохновений для творчества. Одновременно с этим мы должны признать, что в истории немало темных пятен, связанных с религиозными институтами. Возведение цивилизационных границ и религиозные войны принесли множество бед и отвратили немало

людей от религиозных институтов. Находясь в досадном заблуждении, что религии изначально имеют корни враждебности, в новейшее время религиям в некоторых странах нашего региона была объявлена война. Однако сегодня очевидно, что к искажению религиозных идей приводят человеческие ошибки. В неправильных руках религиозные установки подвержены интерпретациям и могут стать оружием. Сама же религия несет в себе огромный источник мудрости и вечных универсальных ценностей.

Тем не менее человечество преодолело большой путь развития и сегодня мы наконец приходим к идеям уважения и диалога, как в светском, так и в религиозном обществах. То, что по-разному видим мир, уже не означает, что кто-то обязательно прав, а кто-то ошибается. Это значит, что нам есть, о чем говорить и чему друг у друга научиться».

Заместитель Генерального секретаря Всемирной Исламской Лиги Абдулрахман Бен Абдулла Альзайд

«Братская Республика Казахстан сегодня является важным примером для укрепления религиозной дипломатии, чтобы навести мосты между представителями различных религий и культур, осуществить нашу общую цель – реализовать человеческую солидарность, братство и позволить человечеству жить в сосуществовании и опираясь на законы Всевышнего, признавая многообразие с тем, чтобы противостоять несправедливости, империализму и нарушению прав человека. Спасибо».

Директор Королевского института по межрелигиозным исследованиям Королевства Иордании Рени Хаттар

«Мы сейчас обсуждаем судьбу человечества в постпандемийный период. Знаем, что не у всех была возможность уйти в цифру для получения образования. Очень много студентов не имели доступа к интернету. У многих даже смартфонов не было. Поэтому бесплатный доступ к образованию – это фундаментальное право человека, если мы хотим, чтобы у нас не распространялась неправда.

Последний момент, что касается религиозного обучения, религиозных исследований, это сопоставительные исследования между религиями для того, чтобы изучать, познавать другие религии даже из литературы. Таким образом, познавая другую религию, мы сможем лучше понимать ее основные заповеди и избавляться от экстремизма».

Вице-президент Академии наук Республики Узбекистан, профессор Абдухалимов Бахром

«Мы очень хорошо знаем, что регион Центральная Азия является одним из важных центров исламской цивилизации и культуры всего средневекового мусульманского Востока. Об этом, в частности, свидетельствует тот факт, что здесь родилась и творила плеяда выдающихся ученых и богословов. С их именами связаны самые крупные открытия в области сред-

невековой науки и культуры.

В связи с этим не могу не напомнить о том, что именно из региона Центральная Азия происходит ряд крупнейших ученых, таких, как имам аль-Бухари, имам ат-Тирмизи, в области мусульманской теософии Абу Мансур аль-Матуриди, Абу аль-Лейс Самарканди, в области исламской юриспруденции Бурхануддин аль-Маргинани, в области суфизма Наджмуддин Кубра и другие. Эти ученые основали свои авторитетные во всем исламском мире школы и целые направления, выработали актуальные до сих пор положения в Догме общественной и личной этики.

Это духовное наследие позволяло сохранить высокую степень конфессиональной и этнической толерантности, уважительного отношения к позитивным традициям, оставаясь в духовной гармонии с окружающими, и сохранить высокий духовный потенциал».

Главный муфтий Республики Туркменистан Ходжагулыев Ялкап

«Мы, религиозные деятели должны приложить все усилия, чтобы правильно объяснять религию подрастающему поколению, воспитать их образованными, физически здоровыми и культурными в соответствии с требованиями современности.

Религии, духовно-нравственные ценности играют важную роль в поддержании высокого духовного уровня, в преодолении различных трудностей. Мы особенно убедились в этом в период резкого распространения пандемии.

Как известно, в истории человечества возникали различные религии. Будучи тесно связанными с культурами и цивилизациями, существующими на протяжении тысячелетий, в религии оставались интересы государства, общества и всех живых творений.

Несмотря на разнообразие религий, существовавших в истории, все они имели одну конечную цель – призывать человечество к единству, сплоченности, защищать от дурных и негативных действий, проводить различия между добром и злом».

На сегодняшний день в современном обществе одной из актуальных тем является образование, воспитание и религия. Не существует народов без религии, на каких бы стадиях развития они не находились. Активизации межрелигиозного и межконфессионального диалога в целях обеспечения взаимного согласия, религиозной толерантности и сохранения общечеловеческих ценностей в обществе посредством образования и религиозного просвещения.

Казахстан на протяжении всех лет независимости в вопросах выстраивания мирных и гармоничных отношений в обществе руководствуется принципами «единства в многообразии» и совместной ответственности за будущее страны, уважения и обеспечения прав граждан, независимо от этнической и религиозной принадлежности.

DECLARATION OF THE VII CONGRESS OF THE LEADERS OF WORLD AND TRADITIONAL RELIGIONS

We, the participants of the VII Congress - spiritual leaders of world and traditional religions, politicians, heads of international organizations,

guided by our shared desire for a just, peaceful, secure and prosperous world,

affirming the importance of shared values in the spiritual and social development of humankind,

recognizing the necessity of countering and overcoming intolerance and hate speech, xenophobia, discrimination and conflicts based on ethnic, religious and cultural differences,

respecting the richness of religious and cultural diversity,

realizing that acts of charity, compassion, mercy, justice and solidarity contribute to the rapprochement of peoples and societies,

recognizing the value of education and spirituality for personal and interreligious development

affirming the importance of the role and rights of women in society,

stating that material inequality leads to discontent, social tension, conflict and crisis in our world,

recognizing the importance of addressing global challenges in our post-pandemic world, including climate change, poverty and hunger; organized crime, terrorism, and drugs,

condemning in the strongest terms the extremism, radicalism and terrorism which lead to religious persecution and the undermining of

human life and dignity,

condemning the creation of hotspots of interstate and international tension in the world,

expressing serious concern about the global increase in the number of migrants and refugees in need of humanitarian assistance and protection,

expressing a firm desire to contribute to the creation of conditions for dialogue and reconciliation between conflicting parties,

realizing the urgent necessity for spiritual and political leaders to work together in addressing the challenges of our world,

welcoming all international, regional, national and local initiatives, especially the efforts of religious leaders to promote interreligious, intercultural and intercivilizational dialogue,

expressing the intention to intensify cooperation between religious communities, international, national and public institutions, and non-governmental organizations in the post-pandemic period,

reaffirming the work of the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions as an international interreligious dialogue platform for representatives of many religions, confessions and creeds,

pointing out the opportunity of the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions for taking further specific steps to expand interreligious intercultural and intercivilizational dialogue,

- **HAVE COME TO A COMMON POSITION AND DECLARE THE FOLLOWING:**

1. We will make every effort to ensure that the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions continues its regular activities for the benefit of peace and dialogue between religions, cultures and civilizations.

2. We declare that in the conditions of post-pandemic world development and the globalization of processes and security threats, the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions plays an important role in the implementation of joint efforts to strengthen dialogue in the name of peace and cooperation, as well as the promotion of spiritual and moral values.

3. We recognize that the negative consequences of pandemic disease can be overcome only through joint effort, working together and helping each other.

4. We are convinced that the unleashing of any military conflict, creating hotspots of tension and confrontation, causes chain reactions which impair international relations.

5. We believe that extremism, radicalism, terrorism and all other forms of violence and wars, whatever their motivations and goals, have nothing to do with authentic religion and must be rejected in the strongest possible terms.

6. We strongly urge national governments and authorized international organizations to provide comprehensive assistance to all religious groups and ethnic communities that have been subjected to infringement of rights and violence by extremists and terrorists and as a result of wars and military conflicts.

7. We call upon world leaders to abandon all aggressive and destructive rhetoric which leads to destabilization of the world, and to cease from conflict and bloodshed in all corners of our world.

8. We call upon religious leaders and prominent political figures from different parts of the world tirelessly to develop dialogue in the name of friendship, solidarity and peaceful coexistence.

9. We advocate the active involvement of the leaders of world and traditional religions and prominent political figures in the process of conflict resolution for achieving long-term stability.

10. We note that pluralism in terms of differences in skin color, gender, race, language and culture are expressions of the wisdom of God in creation. Religious diversity is permitted by God and, therefore, any coercion to a particular religion and religious doctrine is unacceptable.

11. We call for the support of practical initiatives to implement interreligious and interdenominational dialogue, for the sake of building social justice and solidarity for all peoples.

12. We stand in solidarity with the efforts of the United Nations and all other international, governmental and regional institutions and organizations, promoting dialogue among civilizations and religions, states and nations.

13. We recognize the importance and value of the Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together between the Holy See and Al-Azhar Al-Sharif (*adopted by the UN General Assembly in resolution A/RES/75/200 of*

December 21, 2020), and the Makkah Declaration (*adopted in Mecca in May 2019*), which call for peace, dialogue, mutual understanding and mutual respect among believers for the common good.

14. We welcome the progress made by the global community in the fields of science, technology, medicine, industry and other areas yet note the importance of their harmonization with spiritual, social and human values.

15. We realize that social problems often push people to extreme attitudes and actions and call on all states of the world to ensure adequate living conditions for their citizens.

16. We note how people and societies which dismiss the importance of spiritual values and moral guidelines are susceptible to lose their humanity and creativity.

17. We call on world political and business leaders to focus on overcoming the imbalances in the development of modern societies and to reduce the gap in the well-being of different segments of the population and different countries of the world.

18. We note the positive impact of dialogue between leaders of world and traditional religions for socio-political processes in states and societies, contributing to the preservation of peace.

19. We proceed from the immutable fact that the Almighty created all people equal, regardless of their racial, religious, ethnic or other affiliation or social status, therefore respect for each other and mutual understanding underpin all religious teaching.

20. We call on political and public figures, journalists and bloggers, while recognizing their freedom of speech, to beware religious generalization and not to identify extremism and terrorism with any nation or religion, as well as not to use religions for political purposes.

21. We advocate increasing the role of education and religious formation, particularly among youth, in strengthening the respectful coexistence of religions and cultures and debunking dangerous pseudo-religious prejudices.

22. We pay special attention to the importance of strengthening the institution of the family.

23. We stand for the protection of the dignity and rights of women, the improvement of their social status as equal members in family and society, as well as encourage their inclusion in the peace processes in cultural and religious settings.

24. We note the inevitability of global digital development, as well as the importance of the role of religious and spiritual leaders in interacting with politicians in solving the problems of digital inequality.

25. While we respect the freedom of expression, we strive to develop a dialogue with the media and other institutions of society to clarify the significance of religious values for promoting religious knowledge, interreligious harmony and civil peace, as well as to develop general tolerance towards religions.

26. We appeal to all people of faith and goodwill to unite in this difficult time and contribute to ensuring security and harmony in our common home – planet Earth.

27. We turn to pray in support of all people of goodwill on the planet who make a significant contribution to the expansion of inter-civilizational, interreligious and international dialogue for the sake of a more prosperous world.

28. We call for supporting acts of mercy and compassion in regions affected by military conflict, and by both natural and man-made disasters.

29. We call for solidarity in the support of international organizations and national governments in their efforts to overcome the consequences of the Covid pandemic.

30. We affirm that the purposes of the Congress and this Declaration is to guide contemporary and future generations of humankind in promoting a culture of mutual respect and peacefulness; available for use in public administration of any country in the world, as well as by international organizations, including UN institutions.

31. We instruct the Secretariat of the Congress to develop a Concept for the development of the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions as a global interreligious dialogue platform for 2023-2033.

32. We affirm the role of the Republic of Kazakhstan as an authoritative and global center of intercivilizational, interreligious and interfaith dialogue.

33. We thank the Republic of Kazakhstan and President Kassym-Jomart Tokayev for convening the VII Congress of the Leaders of World and Traditional Religions, for their humanitarian initiatives, and for their contribution to renewal and progress, peace and harmony.

34. We thank the Republic of Kazakhstan for the excellent organization of the Congress, and to the Kazakh people for their cordiality and hospitality.

35. We confirm our collective interest in continuing the activities of the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions and our intention to convene the next VIII Congress in 2025 in the capital of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan.

* * *

This Declaration was adopted by the majority of delegates of the VII Congress of the Leaders of World and Traditional Religions and is being transmitted to the authorities, political leaders and religious figures around the world, relevant regional and international organizations, civil society organizations, religious associations and leading experts. It will also be distributed as an official document of the 77th session of the UN General Assembly.

The principles contained in the current Declaration can be disseminated at all regional and international levels, for consideration in all political decisions, legislative norms, educational programs, and mass media in all interested countries.

MAY OUR ASPIRATIONS BE BLESSED
AND MAY PEACE AND PROSPERITY
BE GRANTED TO ALL PEOPLES AND COUNTRIES!

THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
NUR-SULTAN
SEPTEMBER 15, 2022

ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ДІНДЕР ЛИДЕРЛЕРІНІҢ СЪЕЗІ ТУРАЛЫ ҚАЛА ТҰРҒЫНДАРЫНАН САУАЛНАМА

2022 жылдың 14-15 қыркүйек күндері Астанада Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VII съезі өтті. Дінаралық форумға 50-ден аса елден 100-ден астам делегация келді. Аталған жиынға Рим Папасы Франциск, Эл-Азһардың Жоғарғы имамы шейх Ахмад ат-Тайеб, Мәскеу Патриархаты Сыртқы шіркеу байланыстары бөлімінің төрағасы Волоколамск митрополиті Антоний, Сауд Арабиясы корольдігінің Ислам істері, уағыз және насихат жөніндегі министрі шейх Абдуллатиф бен Абдулазиз аш-Шейх, Израильдің Бас ашкеназ раввині Давид Лау және басқа да діндер көшбасшылары қатысты. Бұл іс-шара Қазақстанды ғана емес, әлем елдерінің бақылауында болып, әлемдік бұқаралық ақпарат құралдарының қызығушылығын тудырған еді. 200-ден астам шетелдік және 300-ден астам қазақстандық БАҚ өкілдері қатысты.

Еліміздегі мұндай тарихи маңызды жоба - Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі, жалпы Қазақстандағы конфессияаралық келісім, дін татулығы турасында қала тұрғындарының пікірін біліп, журналымыздың осы санында жариялауды жөн көрдік.

**Толғанай Мустафина,
дінтанушы**

«Әлемдік және дәстүрлі дін өкілдерінің съезін жалпы, бейбітшілікке, дін, мәдениет, этностар арасындағы мәмлелі, сұхбатты қалыптастыруға және дамытуға бағытталған оңтайлы тәжірибе деп айтуға болады. Әр мемлекеттен әртүрлі әлем діндерінің өкілдері Қазақстанда сұхбат алаңында бас қосуда. Бұл-мақтанарлық жағдай. Және бұл сөз ғана емес. Өйткені, әртүрлі көзқарастағы, әртүрлі діни-сенім ұстанымындағы адамдарды бір дөңгелек басына жинау, сұхбат жүргізу – бұл үлкен саясат. Ол көптеген мемлекеттердің қолынан келе бермейтін саясат. Одан кейін, ашық деректерге сүйенсек, елімізде діндер өкілдерінің саны жылдан-жылға ұлғаюда. Бұл - еліміз бейбітшілік пен келісімнің тоғысатын жері екенінің тағы бір көрсеткіші. Тәуелсіздік алғалы еліміз осындай саясатты ұстануда және бұл дұрыс бағыт деп ойлаймын. Бұндай діндер арасындағы сұхбаттың негізінен астарында үлкен саяси, экономикалық, қаржы, инвестициялар мәселелері жатыр. Сондықтан, мемлекетіміздің әлеуметтік, экономикалық жағынан алға дамуын қаласақ, біз бұның әртүрлі қырларын қарастыруымыз қажет деп ойлаймын».

Айжан Имашева, 33 года

«Межконфессиональное согласие для меня - это терпимость и уважение всех религий друг к другу. О Съезде мировых религий знаю, что Казахстан посетил Папа Римский. Некоторые страны не удостоиваются посещения Папы ни разу, а у нас Папы были уже 2 раза! В целом Съезд мировых религий очень масштабное и важное мероприятие для страны с многонациональным наполнением».

Бекзат Асқаров, 38 жаста

«Дін – құдайға апарар жол. Дін – мейірімге құралады. Сондықтан, діндер арасында сөзсіз мейірім, келісім болу керек. Әлемдік және дәстүрлі діндер съезі туралы көп білмеймін. Бірақ, естуім бар. Мынандай алмағайып заманда бірнеше дін өкілдерінің басы қосылып, бір дөңгелек басына жиналып жатса, оның несі жаман? Дұрыс шара деп есептеймін».

Семененко Семён, 41 год

«Учитывая что, в Казахстане проживает более 130 национальностей, то этот вопрос, конечно, для нас всегда будет актуальным. В Казахстане в этом плане внутренняя политика очень хорошо построена, несмотря на то, что во всем мире происходит постоянно межконфессиональная турбулентность. Казахстан смог за все время независимости сохранить межконфессиональное согласие. Межконфессиональный диалог – это одна из наших сильных черт, я думаю. О Съезде слышал. Очень нужный проект. Казахстан толерантен ко всем мировым религиям и политика у нас хорошо построена».

Антон, 35 лет

«У нас все замечательно. Друг друга поздравляем с Наурызом, с Айтмом, с Пасхой и даже с Ханукой. Все здорово. Знаю о Съезде лидеров мировых и традиционных религий. Ежегодно собираются представители традиционных религий в Пирамиде. Пусть встречаются каждый год и договариваются. Потому что, диалог – это, наверное, единственный инструмент находить решение проблем, которые могут возникать. Через общение можно решить любую проблему. Соответственно, диалог нужен».

Динара Жанбаева, 23 года

«По моему мнению, та дружба наций, которая царит в Казахстане – это огромный плюс. Я считаю, что Казахстан достаточно дружелюбная и миролюбивая страна. Так как, она совмещает в себе столько национальностей. Это заслуга, как отдельно нашего правительства, так и народа. Это всё наша совместная работа».

Қанат Шарапат, 3 курс студенті

«Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі туралы білемін. 3 жылда бір өткізіліп тұрады. 2022 жылдың қыркүйек айында VII съезд өтті. Жетінші съезде маған ең ұнаған түсі, барлық дін лидерлері қоғамдағы әйелдер ролін талқылады. Бұл бүгінгі қоғамды өте актуалды тақырыптардың бірі. Себебі, әйелдердің уақыт өткен сайын қоғамдағы ролі мен маңыздылығы артып келеді. Қуантарлық жайт».

«Елімізде стратегиялық маңызы бар ғимараттардың бірі ол – Бейбітшілік және келісім сарайы. Осы сарайда жыл сайын дін өкілдері бас қосады. Қазіргі құбылмалы әлемде рухани байлықты ақсатпау үлкен мәселе. Телефонға телмірген жастардың арасында да осы рухани байлықты насихаттау маңызды. Қазір айналамыз толған соғыс, негатив, терроризм. Телефон, гаджеттерден күнде оқимыз. Осындай ақпараттық соғыс заманында қарапайым адами құндылықтарды біз айта беруіміз керек. Жаза беруіміз керек.

Сол жыл сайынғы басқосуда дін басыларының айтатыны да осы тақырып. Адамның діні, ділі, негізі, салт-дәстүрі, ұлты әртүрлі болуы мүмкін. Бірақ бәріне ортақ бір ғана қасиет бар. Ол – адамшылық. Міне осы мақсатта, біз айтып отырған Әлемдік және дәстүрлі дін лидерлерінің съезі өте керек іс-шара».

**Курекешова Айман,
59 жаста**

Аяулым Самен, 3 курс студенті

«Халықаралық дін аралық съезд алғаш 2003 жылы 23 қыркүйекте Тұңғыш Президентіміздің бастамасымен өткен болатын. Еліміздің халықаралық беделінің өсуіне осы съезд айтарлықтай үлес қосуда. Мысалы, былтыр еліміздің осы съезд жұмыстары барысында Рим Папасы Франциск келді. Бұл үлкен тарихи оқиға. Осы уақыттың куәгері болғаныма мен қуанамын».

«Жалпы Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі алғаш Астана қаласында 2003 жылы қыркүйек айында өткен болатын. Бұл съезд әртүрлі дін лидерлерімен бас қосу арқылы Қазақстанды жаңа қырынан әлемге танытты десек те болады. Христиан, ислам, буддизм, иудаизм, синтоизм, даосизм сияқты тағы да басқа діндерінің ең беделді өкілдері бір жиында бас қосып, әлемде болып жатқан өзекті тақырыптарды қозғайтын алғашқы жиын. Бұл жиын тек діни қарым қатынасты нығайтып қана қоймай, Қазақстанның саяси-экономикалық жағдайына да әсер етеді.

Қазақстан - көпұлтты мемлекет. Және осындай мәдениеті, діні әртүрлі мемлекетте бейбітшілікті сақтап, тату өмір сүруімізде конфессияаралық келісімнің маңызы зор. Қазақстан толеранттылықты сақтап қоймай, әр дінге төзімділікпен және құрметпен қарайды. Бұл айтып өткен Әлемдік және дәстүрлі діни съезінен көрініс табуда. Әртүрлі сенімдегі, әртүрлі көзқарастағы, әртүрлі ұлттағы адамдарды бір жиынға шақырып, бас қосу және сұхбат жүргізу бұл өте үлкен жетістік деп есептеймін».

**Сая Абдуали,
3 курс студенті**

МӘУЛЕН ӘШІМБАЕВ БЕЙБАРЫС СҰЛТАННЫҢ 800 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛҒАН ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯҒА ҚАТЫСТЫ

Қазақстан Парламенті Сенатының Төрағасы Мәулен Әшімбаев Бейбарыс Сұлтанның 800 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияға қатысты. Іс-шара

барысында Қазақстан және Мысыр ғалымдары баяндама жасады және өзара ғылыми байланысты одан әрі дамыту мәселелерін талқылады.

<https://senate.parlam.kz/kk-KZ/news/details/8359>

В ВАТИКАНЕ СОЗДАН ЦЕНТР МОНИТОРИНГА ЯВЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С БОГОРОДИЦЕЙ

При Папской международной богородичной академии (РАМІ) учрежден Центр мониторинга явлений и мистических феноменов, связанных с Пресвятой Девой Марией. Наблюдательный центр будет заниматься анализом и интерпретацией различных случаев явлений Богородицы: видений, слезотечений, внутренних голосов, стигматов и других мистических феноменов, которые происходят или уже произошли, но пока ожидают подтверждения подлинности от церковной власти.

<https://www.blagovest-info.ru/index.php?ss=2&s=3&id=103583>

RELIGIOUS LEADERS JOIN UN IN PRAYING FOR PEACE – «OUR MOST PRECIOUS GOAL»

At a time of terrible divisions in the world, leaders from multiple faiths joined together at UN Headquarters in New York to observe a moment of prayer for peace.

UN Secretary-General António Guterres noted that the gathering was taking place at a unique moment: on the last Friday of Ramadan, as Christians celebrate Easter, Jews mark the end of Passover, and Sikhs enjoy the festival of Vaisakhi.

The ceremony was held on the Visitors' Plaza at the UN Secretariat in front of the iconic Knotted Gun sculpture, which has become a symbol of the Organization's commitment to global peace.

<https://news.un.org/en/story/2023/04/1135672#>

БРАЗИЛИЯ СТАЛА САМОЙ ВЕРУЮЩЕЙ СТРАНОЙ В МИРЕ

Опрос, проведенный международной маркетингово-исследовательской компанией Ipsos, показал, что 89 % бразильцев верят в существование Бога. Первую строчку своеобразного рейтинга веры южноамериканская страна делит с ЮАР. На втором месте оказалось другое латиноамериканское государство - Колумбия, 86 % населения которой утвердительно ответили на извечный вопрос о возможности существова-

ния высшей силы.

Согласно опросу, 70 процентов бразильцев заявили, что верят в Бога, описанного в религиозных писаниях, таких как Библия, Коран, Тора и других, а 19 процентов верят в высшую силу, но не в Бога, упомянутого в религиозных текстах.

<https://rg.ru/2023/06/04/braziliia-stala-samoj-veruiushchej-stranoj-v-mire.html>

PROPHET'S MOSQUE RECEIVED OVER 200 MILLION WORSHIPERS DURING CURRENT ISLAMIC YEAR

During the period between Muharram, the first month of the Hijri calendar, and the beginning of Dhul Qadah, the eleventh month, over 200 million worshipers were provided with the best services so that they could perform their worship easily, the General Presidency for the Affairs of the Two Holy Mosques said.

That number is set to increase dramatically in a month's time as the Kingdom hosts Muslims from all around the world during the upcoming Hajj period.

<https://www.arabnews.com/node/2312331/saudi-arabia>

РУКОПИСНУЮ БИБЛИЮ НАЧАЛИ СОЗДАВАТЬ В РУМЫНИИ

В румынском городе Тимишоаре началось создание самой большой в стране рукописной Библии. Начало реализации проекта совместили с открытием передвижной выставки Музея Библии, насчитывающей более 1100 экземпляров на сотнях языков из разных исторических периодов.

Инициатива воспроизвести Священное Писание в рукописном формате принадлежит баптистскому пастору Ионелу Туцаку.

<https://www.blagovest-info.ru/index.php?ss=2&s=3&id=103719>

PAKISTAN EXPRESSES HEARTIEST GRATITUDE TO UN ON THE INITIATIVE TO COMBAT ISLAMOPHOBIA

Celebrations on observing international day to combat Islamophobia started in Pakistan. A resolution proclaiming 15 March as the International Day to Combat Islamophobia was unanimously adopted by UN on which MUSLIM Institute organized Human Model of thousands of people stating "UN Thank You" at Shrine of Hadrat Sultan Bahoo Jhang to thank the United Nation on this historical event. Flags of 57 Muslim Countries were prominently arranged around the logo of United Nation.

<https://www.muslim-institute.org/PressDetail?press=13/Pakistan%20expresses%20heartiest%20gratitude%20to%20UN%20on%20the%20initiative%20to%20combat%20Islamophobia>

ВИЛ ОКАЗЫВАЕТ МЕДИЦИНСКУЮ ПОМОЩЬ 400 МЛН. ЧЕЛОВЕК В МИРЕ

Его Превосходительство Генеральный секретарь, председатель Ассоциации мусульманских ученых, шейх Мухаммад Аль Исса подтвердил приверженность ВИЛ активному участию в усилиях, направленных на обеспечение необходимой профилактики, лечения и ухода за нуждающимися пациентами, число которых составляет более 400 миллионов человек.

<https://twitter.com/MWLOrg/status/1660339210912509952>

ABU DHABI'S STUNNING NEW MULTI-FAITH COMPLEX IS A MOSQUE, SYNAGOGUE AND CHURCH

The United Arab Emirates on Wednesday inaugurated the “Abrahamic Family House,” an interfaith complex housing a mosque, a church, and the Gulf Arab state’s first ever purpose-built synagogue. Designed by renowned Ghanaian-British architect David Adjaye, the project incorporates several architectural styles traditionally found in mosques, churches and synagogues around the world. The structure draws inspiration from the three Abrahamic faiths and is meant to encapsulate their similarities.

<https://edition.cnn.com/style/article/uae-abrahamic-family-house-david-adjaye-intl/index.html>

КАИРДЕ СҰЛТАН БАЙБАРЫС ТУРАЛЫ КІТАПТЫҢ ТҰСАУЫ КЕСІЛДІ

Каирде «Sultan Baybars, King of Arabs, non-Arabs and Turks. From the great steppe to the great sea» (Арабтар, араб еместер және түріктердің патшасы – Сұлтан Байбарыс. Ұлы даладан ұлы теңізге дейін) деген кітаптың тұсауы кесілді. Салтанатты іс-шараға Қазақстан Республикасы Сенатының төрағасы Мәулен Әшімбаев бастаған қазақстандық делегация қатысты.

<https://www.gov.kz/memleket/entities/qogam/press/news/details/567633?lang=kk>

THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MALTA RECEIVES THE DELEGATION OF THE GLOBAL COUNCIL FOR TOLERANCE AND PEACE

The Global Council for Tolerance and Peace, in cooperation with the Maltese Parliament, held a conference on “Building Tolerance and Peace despite the Current Challenges: The Middle East, North Africa and Europe” under the patronage of the President of the Global Council for Tolerance and Peace, H.E. Ahmed bin Mohamed Al Jarwan, and the Speaker of the Maltese Parliament, H.E. Anglo Farrugia, at the Parliament of Malta, of the Republic of Malta.

<https://gctpnnews.org/the-president-of-the-republic-of-malta-receives-the-delegation-of-the-global-council-for-tolerance-and-peace/>

ПАТРИАРХ КИРИЛЛ: ДЛЯ РПЦ ВАЖНО ПРАВИЛЬНО ВЫСТРАИВАТЬ ОТНОШЕНИЯ С ВАТИКАНОМ

Для Русской православной церкви важно в этот исторический период правильно выстраивать отношения с Ватиканом, подчеркнул Патриарх Московский и всея Руси Кирилл на встрече с новым послом России в Ватикане Иваном Солтановским.

Предстоятель отметил, что Римско-католическая церковь является «нашим традиционным и важным партнером».

«Как Вы знаете из истории, отношения между нашими церквями и государствами складывались не всегда в положительном ключе», - сказал патриарх. При этом он отметил, что «сейчас новая эпоха, новые проблемы, новые возможности».

https://rg.ru/2023/05/31/patriarh-kirill-dlia-rpc-vazhno-pravilno-vystraiivat-otnosheniia-s-vatikanom.html?utm_source=smitoday

DOHA HOSTS INTERNATIONAL CONFERENCE ON RELIGIOUS FREEDOMS AND RESPONSIBILITY

International conference on religious freedoms and religious responsibility. The conference is organized by Doha International Center for Interfaith Dialogue in partnership with the Interfaith Neighbors Network in the United States of America. The conference aims to shed light on issues related to coexistence, religious freedom and religious pluralism, from the perspective of religions,

legal legislation and human rights, where different religious communities will exchange views to agree on best practices and approaches, to understand each other's perceptions, and to address existing global issues and problems of concern to all.

<https://www.qna.org.qa/en/News%20Area/News/2023-05/08/0057-doha-hosts-international-conference-on-religious-freedoms-and-responsibility>

ПАПА ВРУЧИЛ ПРЕЗИДЕНТУ ИТАЛИИ ПРЕМИЮ ИМ. ПАВЛА VI

В полдень 29 мая в Клементийском зале Папа Франциск вручил президенту Итальянской Республики Серджо Маттарелле международную премию им. Павла VI, напомнив о призыве Папы Монтини «чувствовать нужды других как свои собственные».

В своём выступлении Епископ Рима подчеркнул слово «служение», столь важное для современной политики. «Св. Павел VI говорил, что люди, осуществляющие государственную власть, должны считать себя слугами соотечественников в духе бескорыстия и честности, согласно их высокому положению», - напомнил Папа.

<https://www.vaticannews.va/ru/pope/news/2023-05/papa-vruchil-prezidentu-italii-premiyu-im-pavla-vi.html>

SHEIKH DR. ABDULAZIZ BIN ALI BIN RASHID AL NUAIMI: PROTECTING THE EARTH AND PRESERVING THE ENVIRONMENT IS A RELIGIOUS, MORAL, SOCIAL, AND HUMANITARIAN DUTY

Commending the efforts of the Muslim Council of Elders in raising awareness and educating people about environmental issues and climate change. Sheikh Dr. Abdulaziz bin Ali bin Rashid Al Nuaimi: Protecting the Earth and preserving the environment is a religious, moral, social, and humanitarian duty.

<https://www.muslim-elders.com/en/MediaCenter/12928>

22 ТЫСЯЧИ ВЕРУЮЩИХ ПРИНИМАЮТ УЧАСТИЕ В ВЕЛИКОРЕЦКОМ КРЕСТНОМ ХОДЕ

3 июня 2023 года в Вятской митрополии начался всероссийский Великорецкий крестный ход - торжественное шествие с Великорецким образом святителя Николая Чудотворца по Вятской земле на берег реки Великой, где 630 лет назад был обретен чудотворный образ. Это один из наиболее многолюдных и древних крестных ходов в России.

<http://www.patriarchia.ru/db/text/6033710.html>

THE VATICAN ALONGSIDE THE MUSLIM COUNCIL OF ELDERS AND AND THE PRESIDENCY OF THE (COP28) CONFERENCE ARE DISCUSSING THE LAUNCH OF AN INITIATIVE AIMED AT INVOLVING RELIGIOUS INSTITUTIONS AND LEADERS TO ADDRESS THE CHALLENGES OF CLIMATE CHANGE

His Holiness Pope Francis, Head of the Catholic Church, received in private Audience, on May 29, H.E. Judge Mohamed Abdelsalam, Secretary-General of the Muslim Council of Elders, and H.E. Ambassador Majid Al-Suwaidi, Director-General and Special Representative of the UAE Presidency for COP28.

<https://www.muslim-elders.com/en/MediaCenter/12933>

МӘУЛЕН ӘШІМБАЕВ ИЗРАИЛЬ КНЕССЕТІНІҢ СПИКЕРІМЕН КЕЗДЕСТІ

Сенат Төрағасы Мәулен Әшімбаев бастаған бір топ Парламент депутаты Израильге сапармен келді. Сапар барысында Мәулен Әшімбаев Кнессет Спикері Амир Оханамен кездесіп, екі ел арасындағы парламентаралық ынтымақтастықты одан әрі нығайту мәселесін талқылады.

Өз сөзінде Сенат Төрағасы Израиль Қа-

зақстанның Таяу Шығыстағы маңызды серіктестерінің бірі екенін айтты. Сондай-ақ ол парламентаралық ынтымақтастықты одан әрі жандандырудың маңызды екеніне назар аударып, заң шығару қызметі бойынша өзара іс-қимылды дамыту жөніндегі пікірімен бөлісті.

<https://senate.parlam.kz/kk-KZ/news/details/8365>

СЕНАТ ОДОБРИЛ ИЗМЕНЕНИЯ В СОГЛАШЕНИЕ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И СВЯТЫМ ПРЕСТОЛОМ

Сенаторы одобрили закон «О ратификации дополнительного соглашения к Соглашению между Республикой Казахстан и Святым Престолом о взаимоотношениях от 24 сентября 1998 года». Согласно дополнительному соглашению, компетентные органы Республики Казахстан в соответствии с законодательством выдают разрешение на постоянное проживание членам Католической Церкви из-за рубежа, назначенным на служение в течение длительного срока в какой-либо субъект Католической Церкви.

<https://www.zakon.kz/6395436-senat-odobril-izmeneniya-v-soglashenie-mezhdu-kazakhstanom-i-svyatym-prestolom.html>

HAPPY BIRTHDAY, BUDDHA! WHY THE FOUNDER OF BUDDHISM HAS SO MANY DIFFERENT BIRTHDAYS AROUND THE WORLD

When Siddhartha Gautama was born, he was clearly no ordinary infant. According to Buddhist texts, he raised his hand to the skies and declared, «In the heavens above and below the heavens, I am the world's most honored one. I will free all beings from birth, old age, sickness, and death».

Then the remarkable baby is believed to have received a first bath: streams of water poured by the gods Brahma and Indra - or flowing from two dragon kings' mouths, depending on the legend. This cleansing consecrated the Buddha-to-be as holy, signaling that even the gods recognized him as worthy of veneration.

Buddhists believe that several «buddhas», or enlightened teachers, have been born throughout history. Yet the title «the Buddha» typically refers to this historical figure, Siddhartha Gautama, who went on to found Buddhism. Each year on the Buddha's birthday, East Asian Buddhists recreate his first bath by pouring water or sweetened tea over a statue of the infant.

The holiday has been observed in different parts of Asia for hundreds of years, but its significance varied by region. In Sri Lanka, for example, it was a religious day simply celebrated at temples, not a public celebration. In Korea, on the other hand, the Buddha's birthday became a more commercial festival under the Choson dynasty, which frowned upon Buddhist religious practices and ended in 1910.

Buddhist reformers in the 19th and 20th centuries, however, deliberately emphasized the

Buddha's birthday in their efforts to unite Buddhist populations across countries and protect traditions from Christian missionaries. In the late 1800s, Sri Lankans successfully petitioned the British colonial government to allow celebrations for the Buddha's birthday, which they deliberately modeled on Christmas - a model that caught on around Asia.

These efforts helped the Buddha's birthday become a major global holiday, but celebrations still take place on different dates and with different traditions. As a scholar of Buddhism who studies the religion's transmission from India to China, I am keenly aware of how people adapt practices and ideas to their own cultures.

One Buddha, many dates

In South Asia and Southeast Asia, the Buddha's birthday is celebrated on the full moon of the second lunar month, known as Vesakha or Vaisakha. In Sanskrit, a full moon is «Purnīma», which is why the holiday is often called Buddha Purnīma, Vesak or Wesak.

Vaisakha corresponds to April and May of the Gregorian calendar, so in 2023, people in countries like Sri Lanka, Cambodia, Laos and Burma celebrated the Buddha's birthday on the full moon of May 5.

Buddhists in East Asia, however, mark the Buddha's birthday on the eighth day of the fourth lunar month - and follow a different lunisolar calendar, too. In China, Vietnam and Korea, Buddha's birthday will be celebrated in 2023 on May 26.

But there are even more variations. The

Taiwanese government decided in 1999 to celebrate the Buddha's birthday jointly with Mother's Day, on the second Sunday in May. In Japan, meanwhile, the Buddha's birthday is called «Flower Festival» - Hana Matsuri in Japanese - and celebrated on April 8, following the government's decision to adopt the Gregorian calendar in 1873.

Yet another date for the Buddha's birthday in 2023 is June 4: the full moon of the fourth lunar month in the Tibetan lunisolar calendar. The entire month, called Saga Dawa, is considered holy because it includes the Buddha's birth, awakening and death. Tibetan Buddhists believe that good deeds generate exponentially more positive karma during Saga Dawa than at other times of the year.

The date of the Buddha's birthday isn't the only difference between cultures. In South Asia and Southeast Asia, including Tibetan regions, Vesak doesn't just commemorate the Buddha's birth, but also his attainment of nirvāṇa, or enlightenment, and his death, known as parinirvana. In East Asia, however, the Buddha's enlightenment and passing are honored on separate days, so the spring holiday only focuses on the Buddha's birth.

Throughout East Asia, Buddhists will bathe statues of the infant Buddha-to-be, recite Buddhist scriptures and make donations to Buddhist temples - but there will still be a lot of diversity in these celebrations.

In China, the practice of «fangsheng», releasing animals, has been part of celebrating the Buddha's birthday since the 11th century. Devout Buddhists purchase animals otherwise destined for slaughter and release them into the wild. Recently, some cities in China have encouraged greater consideration of local ecosystems to prevent invasive species that worshippers release from crowding out native animals.

Another way Chinese Buddhists express compassion for all living beings is by avoiding meat for three days around the Buddha's birthday - similar to the Tibetan practice of following a vegetarian diet during the month of Saga Dawa.

Korea was under Japanese imperial rule from

1910 to 1945. During that period, the Japanese government sponsored a joint Japanese-Korean celebration of the Buddha's birthday that revived the holiday's religious significance. Though many Koreans opposed the Japanese occupation, some Korean Buddhists appreciated the opportunity to celebrate the Buddha's birthday as a new Pan-Buddhist holiday.

Korean celebrations of the Buddha's birthday are distinctive for their use of lanterns, which represent the light of awakening and can also be used as vehicles for prayers and vows sent up toward the heavens. Today in South Korea, colorful lantern displays and lantern parades mark the national holiday.

The Buddha's birthday has even been observed in North Korea since 1988, despite the country's general suppression of religious activity. In 2018, the holiday served as an occasion for Korean unity, with Buddhists in North and South Korea jointly composing and reciting a prayer for the occasion.

In Vietnam, the celebration of the Buddha's birthday - known as Phat Dan - was observed in the medieval period, often alongside prayers for rain. However, celebrations seem to have faded over time until the festival was reintroduced in the early 20th century, when the holiday was gaining popularity throughout the region.

The holiday still remains somewhat obscure in northern Vietnamese villages, but has gained popularity elsewhere in the country. Today, Buddha birthday celebrations in Vietnam involve lighting paper lanterns, making offerings to the Buddha and praying for health and well-being. Lotus-shaped lanterns are especially popular because they symbolize the ability to remain pure in an impure world, just like beautiful lotuses grow from murky swamps.

Buddha birthday celebrations that fall earlier in the spring are often the ones international groups focus on. In 1950, the World Fellowship of Buddhists decided to make Vesak an international Buddhist holiday, commemorated on the first full moon of May. Nearly 50 years later, the United

Nations passed a resolution to recognize Vesak on the same day, in line with South Asian and Southeast Asian celebrations.

These official acts of recognition mark the importance of this holiday for Buddhists worldwide,

but we should also remember the just-as-meaningful celebrations that come a few weeks later.

<https://religionnews.com/2023/05/24/happy-birthday-buddha-why-the-founder-of-buddhism-has-so-many-different-birthdays-around-the-world/>

AND THEY'RE BACK: VISITOR NUMBERS ON THE RISE IN ENGLAND'S CATHEDRALS

Visitor numbers at England's cathedrals are showing a strong return towards pre-pandemic days with many recording more than a 100 % increase on 2021 figures.

Figures collected by the Association of English Cathedrals (AEC) from 24 Church of England cathedrals and Westminster Abbey paint a picture of cautious optimism with an increase in visitor numbers across cathedrals rising from 2.9m in 2021 to 5.7m in 2022 - a growth of 197%. Westminster Abbey alone welcomed 3m total visitors in 2021 and 6.8m visitors in 2022.

«We celebrate the significant increase in visitor numbers to our English Cathedrals and these statistics confirm what our cathedrals' staff and volunteers have been observing on a daily basis over the last year», - commented the Very Revd Jo Kelly-Moore, Dean of St Albans and chair of the AEC.

She added: «While this is evidence of the opening up of travel and visiting on a national and global scale again, we know from feedback and engagement that this increase also confirms the vital role of the Cathedrals in our land as places of welcome for all people, in which to experience wonder, explore meaning and to find peace and hope in the challenges of our lives and of our world».

Britain experienced disruption from the coronavirus pandemic in 2021, which the AEC says accounts for the slow return of visitors and

worshippers. But it said 2022 saw most cathedrals welcome double the number of visitors, while in London, St Paul's Cathedral recorded an increase of 300 per cent. Westminster Abbey has enjoyed a 220 per cent increase in visitors.

The Very Revd Andrew Tremlett, Dean of St Paul's Cathedral, said: «I am so grateful to all those who visit and our volunteers and staff who offer them such a warm welcome. Last year, with the Platinum Jubilee Service of Thanksgiving in June, and then our services of Prayer and Reflection following the death of HM Queen Elizabeth in September, St Paul's offered a place for people to mark moments of national importance, just as it has done for centuries».

Events that the Association of English Cathedrals cite as accounting for the rise in visitor numbers include the Platinum Jubilee, the mourning period for Her Majesty Queen Elizabeth, and the proclamation for the new king.

The AEC says these attracted huge numbers of visitors, as did talks, tours, art exhibitions and light shows, as England's cathedrals began to reintroduce new programmes of events alongside services and many retained the mixed ecology of online and in person worship and events.

<https://premierchristian.news/en/news/article/and-they-re-back-visitor-numbers-on-the-rise-in-england-s-cathedrals>

ОТКУДА БЕРУТ НАЧАЛО ИСТОКИ РЕЛИГИОЗНОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ

– Наши предки исповедовали традиционные и мировые религии, – утверждал известный археолог, академик Карл Байпаков (1940-2018).
– Центром их взаимодействия и взаимосуществования на территории древнего и средневекового Казахстана был Великий Шелковый путь.

Говорили на одном языке

Археологи нашли немало свидетельств тому, что население, проживавшее когда-то на территории нашей страны, отличалось высокой степенью толерантности. Находки, сделанные ими, говорят, что кочевники и оседлые земледельцы, предки казахов, – саки, усуни, древние тюрки, тюркешы, карлуки, кимаки, кипчаки, кангары, огузы, – верили в различных богов. Отправляя культы и совершая обряды в честь солнца, луны, огня, животных и растений, они наделяли их божественной силой и космической энергией. В средневековых городах Талхире (нынешний Талгар), Каялыке (село Койлык Алматинской области), Алматы, Таразе, Отраре, Испиджабе (Сайрам) жили люди разных конфессий – зороастрийцы, манихеи, буддисты, христиане, мусульмане.

Археологи считают, что значение Великого Шелкового пути в распространении религиозных идей непреходяще. Именно по его трассам различные миссионеры «несли» свою веру в заморские страны. В цитадели города Кула на раскопано богато украшенное резьбой манихейское святилище (манихейство – религиозное учение, возникшее в III веке на территории современного Ирака). Из Индии через Среднюю Азию и Восточный Туркестан пришел буддизм, из Сирии, Ирана и Аравии – христианство, а затем – ислам. Все они взаимодействовали с местными традиционными религиями – тенгрианством и шаманизмом.

Еретики, буддисты...

По Шелковому пути, как свидетельствуют находки археологов, в направлении с Запада на Восток распространялось и христианство. Толчок к этому был дан в первой половине V века в Восточной Римской империи (Сирия), где возникла секта приверженцев священника Нестория, который считал, что Пречистую Деву Марию следовало называть не Богородицей, а Христородицей, так как у Бога не могло быть матери. После того, как его учение в 431 было осуждено в Эфесском соборе, начались жестокие гонения на несториан. Сторонники опального священника, бежав из Византии, организовали в Персии школу, которая сплотила вокруг себя религиозную оппозицию. А богатые сирийские купцы и ремесленники, лишившись рынка сбыта своих товаров в Константинополе, двинулись на Восток.

В VII-VIII веках несторианство получило широкое распространение в городах Южного Казахстана и Жетысу: появились христианские ецекркви, где осуществлялся обряд крещения. После того, как при патриархе Тимофее (780-819 годы) христианство принял карлукский джабгу (тюркский царь), на рубеже IX-X веков была образована особая карлукская митрополия. В городах Тараз и Мерке в те годы действовали христианские церкви. Христиане проживали также и в присырдарьинских городах, и в Илийской долине.

О христианах Илийской долины, имевших свою церковь, оставил сообщение монах Гильом Рубрук, входящий в высшие слои общества Франции и Италии первой половины XIII века. В те времена монахи (естественно, не рядовые, а наиболее элитная часть духовенства) часто выполняли роль дипломатов. И вот по поручению французского короля Людовика IX Рубрук в

1253 году отправился в Монголию. По суше в то время путешествовали либо на повозках, либо на верхом на лошадях. Рубрук же, будучи большим и грузным, предпочитал идти пешком. Человек очень любознательным, он интересовался всем, что встречалось ему в пути: какие люди живут там и каким богам они молятся. И повсюду монах искал единоверцев-христиан. Он знал, что, растекшись в V веке по Шелковому пути в сторону Востока, несториане основали в ряде семиреченских городов свои диаспоры и колонии. Разыскивая их, Рубрук нашел в Каялыке представителей других, незнакомых ему религий. В частности, он тут увидел храм, который поразил его своей необычной планировкой. Священники брили голову наголо, носили желтую одежду, держали в руках четки и произносили молитву, похожую на «Отче наш». Он рассказывает, что попал на религиозный праздник, который устроили эти монахи, вернее, жрецы этого храма в честь полнолуния, и что они звонили в колокола. Рубрук не пишет, что это были буддисты, но только представители этой религии, как известно, носят желтые одежды, звонят в колокольчики и бреют головы. «В шести лье» (приблизительно три километра), как написал монах в своей книге «Путешествие в Восточные страны», от Каялыка он нашел наконец-то селение «совершенно христианское». В церкви с крестом он совершил молебен.

...Христиане

При раскопках некрополей семиреченских городов Джамуката и Навакета также обнаружены свидетельства широкого распространения здесь христианской веры. Один из них – захоронения ее последователей с серебряными и бронзовыми носильными крестами.

– В Южно-Казахстанском областном музее хранится каменная ступка, найденная на городище Торткольтобе, отождествленном с городом Будухкетом, что в Южном Казахстане. На ней изображены символы христианства – крест и голубь. К выдающимся произведениям религиозного искусства и религиозной символики

среднеазиатских христиан, тюрков по национальности (период от появления христианства в этих краях продлился до конца XIV в.), относятся кайраки – надгробные камни с несторианскими надписями и символикой. О существовании христианской общины в Навакете свидетельствуют не только надмогильные сирийские надписи, но и согдийские надписи на керамике, на венчиках больших хумов (сосудов) для вина. На одном из них написано: «Этот хум предназначен для учителя Йарук-Тегина Мастер Пестун. Пусть будет он (хум) наполненным, аминь, аминь!»

Судя по тому, что надписи вырезаны на винных сосудах, можно предположить: производство вина в Семиречье находилось в руках христиан, в обрядах которых вино играло важную роль. В пользу такого мнения свидетельствует винодельня X-XI веков, открытая археологами на городище Актобе Степнинское, что в Семиречье. Дно ее было вымощено жжеными кирпичами с прочерченными изображениями крестов. Археологические и эпиграфические находки вкупе с данными средневековых источников показывают, что христианство распространилось в средневековых городах благодаря миграционным потокам, которые шли по Великому Шелковому пути.

...Зороастрийцы

Среди жителей казахстанских средневековых городов были представители еще одной мировой религии – зороастризма, возникшего в VII-VI веках до нашей эры на территории древнего Ирана и Средней Азии. Для его обрядовой практики характерно почитание воды, огня, земли, воздуха. Эти элементы зороастризма можно проследить в Средней Азии, сырдарьинских городах и Семиречье по остаткам башнеподобных сооружений, которые можно связывать с башнями огня. Они сохранились в топографии городищ Костобе и Красная речка. Однако в Средней Азии и Казахстане получил распространение особый вариант зороастризма, отличный от канонического: он тесно переплетался с местными языческими культами, в

частности с культом огня и животных – барана, лошади, верблюда.

Карл Байпаков считал, что зороастрийская вера была занесена в казахстанские города в VI-VII веках согдийцами (жители Бухары и Самарканды), хотя формирование ее элементов началось задолго до этого в среде сако-массagetских племен, населявших Южный Казахстан. Источники, повествующие о событиях конца VIII-IX веков, свидетельствуют, по его словам, об исламизации населения Южного Казахстана. В 840 году правитель среднеазиатского государства саманидов Нух ибн Асад подчинил себе Испиджаб (Сайрам). В 859 году его брат Ахмед ибн Асад совершил поход на Шавгар (средневековый город в районе нынешнего Туркестана). Карлуки, захватившие в 766 году политическое господство в Семиречье и на юге Казахстана, подверглись наибольшему влиянию мусульманской культуры.

... И правоверные мусульмане

– Есть мнение, что жители Великой степи приняли ислам еще при халифе Махди (755-785 годы). Однако это, согласно артефактов, видимо, относится лишь к какой-то части населения, так как в 893 году еще один представитель династии саманидов Исмаил ибн-Ахмад взял Тараз и «обратил главную церковь этого города в мечеть. В начале X века ислам принял родоначальник династии караханидов (Караханидское государство существовало в Средней Азии и Казахстане в X-XI веках) Сатук, а его сын Богра-хан Харун Муса в 960 году объявил ислам государственной религией. Постепенно новая религия распространилась и в среде кочевников – кыпчаков и огузов.

Археологические раскопки памятников IX – начала XIII веков, как считал Карл Байпаков, свидетельствуют о формировании городской мусульманской культуры на юге Казахстана. В Таразе и Мерке христианские церкви стали превращать в мечети. По мере роста населения, исповедующего ислам, в городах стали строиться соборные мечети. К X-XI векам относится по-

стройка мечети в одном из крупнейших городов Семиречья – Баласагуне (столица караханидов). Само здание мечети не сохранилось, однако минарет возвышается на развалинах города до сих пор.

На распространение ислама в Казахстане указывают и раскопки захоронений. Погребальный обряд в IX-X веках изменился и стал проводиться по характерным для мусульман канонам – в грунтовых ямах из сырцового кирпича. Умерших хоронили по мусульманскому обряду: без вещей, в вытянутом положении, головой на север-запад, лицом – на юго-запад, в сторону Мекки. Инвентаря в погребениях не было. Наиболее ранние мусульманские некрополи открыты в Отрарском оазисе. В столице Отрарского оазиса в XI-XI вв. в городе Кедере была построена соборная мечеть, в которой мог вести проповеди учитель Ходжи Ахмеда Ясави Арслан Баб. В XI-XII веках на некрополях появляются монументальные мемориальные сооружения. Наиболее ранняя группа мусульманских мавзолеев открыта на Бурачинском городище, что в Семиречье. Два мавзолея сохранились вблизи села Головачевка (ныне село Айша-биби под Таразом). Один из них – Бабаджи-хатун, второй – Айша-Биби, характеризуется богатым оформлением плоскостей стен с использованием неполивных изразцов с растительным и геометрическим орнаментом.

Как показывают исследования археологов, торговые дороги, которые шли из Европы в Азию и в обратном направлении, пересекали средневековый Казахстан в различных местах. Они проходили через степи, переваливали через горы, спускались в плодородные долины.

– Шелковый путь, оставаясь главной торговой артерией, был для многих стран и народов одновременно дорогой сотрудничества, распространения религий, взаимопроникновения и взаимообогащения различных культур, утверждал Карл Байпаков. – Толерантность, сближение религий и культур были характерны для городов Южного Казахстана и Жетысу. Оседлые

горожане и кочевые племена смогли понять друг друга и создать самобытную культуру, которая вписалась в многообразие древних культур человечества.

Мерей Сузирбаева

<https://exclusive.kz/otkuda-berut-nachalo-istoki-religioznoj-tolerantnosti-v-kazahstane/>

THE 50 COUNTRIES WHERE IT'S HARDEST TO FOLLOW JESUS IN 2023

Latest report on Christian persecution finds Nigeria and Sub-Saharan Africa the epicenter of jihadist violence, while China leads effort to redefine religious rights.

More than 5,600 Christians were killed for their faith last year. More than 2,100 churches were attacked or closed. More than 124,000 Christians were forcibly displaced from their homes because of their faith, and almost 15,000 became refugees.

Sub-Saharan Africa - the epicenter of global Christianity - is now also the epicenter of violence against Christians, as Islamist extremism has spread well beyond Nigeria.

And North Korea is back at No.1, according to the 2023 World Watch List (WWL), the latest annual accounting from Open Doors of the top 50 countries where it is most dangerous and difficult to be a Christian.

The concerning tallies of martyrdoms and church attacks are actually lower than in last year's report. But Open Doors emphasizes they are «an absolute minimum figure», and is quick to note the data decline does not suggest real improvements in religious freedom.

For example, the reduction in church closures was «due in large part» to Chinese officials having closed almost 7,000 churches over the prior two years. And the drop of Afghanistan from No.1 last year to No.9 this year «offers little cheer» because it's driven by how most Afghan Christians «went deep into hiding or fled overseas» after the Taliban's takeover.

Overall, and same as last year, 360 million

Christians live in nations with high levels of persecution or discrimination. That's 1 in 7 Christians worldwide, including 1 in 5 believers in Africa, 2 in 5 in Asia, and 1 in 15 in Latin America.

And for only the third time in three decades of tracking, all 50 nations scored high enough to register «very high» persecution levels on Open Doors' matrix of more than 80 questions. So did 5 more nations that fell just outside the cutoff.

Islamic extremism continues to cause the most persecution (31 nations), especially in sub-Saharan Africa where Open Doors fears Nigeria will soon trigger «a vast humanitarian catastrophe» across the continent. Researchers also noted how China has increased digital restrictions and surveillance and is «forging a network of nations seeking to redefine human rights - away from universal standards and religious freedoms». And a fourth Latin American country, Nicaragua, entered the list as authoritarian governments increasingly view Christians as voices of opposition.

The purpose of the annual WWL rankings - which have chronicled how North Korea has competition as persecution gets worse and worse - is to guide prayers and to aim for more effective anger while showing persecuted believers that they are not forgotten.

The 2023 version tracks the time period from October 1, 2021, to September 30, 2022, and is compiled from grassroots reports by more than 4,000 Open Doors workers across more than 60 countries.

Today's report also marks 30 years of the list,

first created in 1993 after the Iron Curtain fell. What has Open Doors learned?

First, it's clear that persecution continues to worsen. The number of countries hitting the WWL threshold to be tracked has risen from 40 in 1993 to 76 today, and the average country score has gone up 25 percent.

Yet the biggest threat to the church is not external but internal, concludes Frans Veerman, Open Doors managing director of research. And 1 Corinthians 12 means no believer should suffer alone.

«The biggest threat to Christianity», - he said, «is that persecution brings isolation, and when it keeps going on incessantly it may cause loss of hope».

While violence and pressure lead to significant trauma and loss, Veerman noted how “remarkably many respondents to our questionnaires keep on saying that the biggest threat does not come from the outside but from within the church: «Will the next generation be prepared for the kind of persecution we are witnessing? Are they strong in their faith and in knowing Christ and the gospel?»

«This shows that the level of resilience of the church is as defining for the future of the church in a country as is the level of persecution», - he said. «So the biggest threat to the church in countries with persecution is decrease of resilience caused by incessant persecution and the feeling of being forsaken by the rest of the body of Christ».

After three decades of research, Open Doors has learned that such needed resilience is found by being «anchored in the Word of God and in prayer», - said Veerman. Also by being «courageous», as the persecuted church is most often «active in spreading the gospel» and «vital and growing against the odds».

In short, the persecuted church has taught Open Doors the truth of 1 Corinthians 12:26: «If one part suffers, every part suffers with it; if one part is honored, every part rejoices with it».

Where are Christians most persecuted today?

Afghanistan does not represent the only substantial change in this year's rankings. Cuba

moved to No.27, up from No.37, due to the intensification of repressive tactics against Christian leaders and activists opposing Communist principles. Prior to widespread demonstrations in 2021, it didn't even rank. Burkina Faso moved to No.23, up from No.32, due to increased jihadist activity, exacerbated by similar instability in neighboring Sahel nations. Mozambique moved to No.32, up from No.41, due to Islamic militancy in its northern region. And Colombia moved to No.22, up from No.30, due to targeted violence against Christians by criminal gangs.

Comoros joined the list at No.42, rising 11 spots due to increased government paranoia (only foreigners there are allowed religious freedom). And Nicaragua joined the list for the first time, rising 11 spots to No.50 due to growing dictatorial repression, especially against the Roman Catholic Church.

Overall, other than Afghanistan dropping eight slots, the top 10 nations mostly shuffled positions from last year. Sudan rejoined the group at No.10, bumping India which at No.11 still scores within Open Doors' «most extreme» level of persecution.

Surprisingly removed in 2021 from the US State Department's annual listing of Countries of Particular Concern after finally being added in 2020, Nigeria was again given special attention in the Open Doors report, which noted:

Violence against Christians ... is most extreme in Nigeria where militants from the Fulani, Boko Haram, Islamic State West Africa Province (ISWAP) and others conduct raids on Christian communities, killing, maiming, raping and kidnapping for ransom or sexual slavery.

This year has also seen this violence spill over into the Christian-majority south of the nation. ... Nigeria's government continues to deny this is religious persecution, so violations of Christians' rights are carried out with impunity.

Repeating last year's performance, Africa's most populous nation ranked No.1 in the WWL subcategories of Christians killed, abducted, sexually assaulted or harassed, forcibly married, or

physically or mentally abused, as well as ranked No.1 in homes and businesses attacked for faith-based reasons. It again ranked No.2 in the subcategories of church attacks and internal displacement.

Violations of religious freedom in Nigeria are emblematic of a rapidly growing Islamist presence in Sub-Saharan Africa. Mali rose to No.17 from No.24. Burkina Faso rose to No.23 from No.32, and Niger rose to No.28 from No.33. Farther south, the Central African Republic (CAR) rose to No.24 from No.31; Mozambique rose to No.32 from No.41; and DRC rose to No.37 from No.40.

Countries with Christian majorities rank relatively low in the top 50, and include Colombia (No.22), Central African Republic (No.24), Cuba (No.27), Ethiopia (No.39), the Democratic Republic of the Congo or DRC (No. 37), Mozambique (No.32), Mexico (No.38), and Cameroon (No.45), and Nicaragua (No.50). (Kenya and Tanzania fall just short of making the 2023 list.)

Regarding Latin America, Open Doors noted:

Direct government oppression against Christians seen as voices of opposition is rife in Nicaragua (No.50), Venezuela (No.64), and Cuba (No.27), where Christian leaders were imprisoned without trial for their part in last year's demonstrations. In many countries in Latin America, organized crime has taken hold, especially in rural areas for Christians who speak out against the cartels' activities.

Of the top 50 nations:

- 11 have «extreme» levels of persecution and 39 have «very high» levels. Another five nations outside the top 50 also qualify as «very high»: Kenya, Kuwait, Tanzania, United Arab Emirates, and Nepal. (Then OD tracks another 21 with «high» levels. The only nations to rise in level were Nicaragua and Sudan, while Saudi Arabia and Sri Lanka were the only nations to drop in level.)

- 19 are in Africa, 27 are in Asia, and 4 are in Latin America.

- 34 have Islam as a main religion, 4 have Buddhism, 1 has Hinduism, 1 has atheism, 1 has agnosticism and 10 have Christianity. (Nigeria is 50/50 Muslim-Christian.)

The 2023 list included two new countries: Comoros and Nicaragua. Two countries dropped off the list: Kuwait and Nepal.

Other noteworthy increases include Mali at No.17, up from No.24, due to threats from jihadist and mercenary fighters in the context of a weak government that links some Christians to Western interests. Similarly, fellow Sahel nation Niger rose to No.28 from No.33, due to ongoing attacks by Islamist militants. And in North America, Mexico rose to No.38 from No.43, due to criminal violence against Christians perceived to be a threat to illegal activity, as well as social pressures faced by indigenous believers who refuse to follow ancestral customs.

Not all noteworthy movement was negative. Open Doors noted the «promotion of greater tolerance» in a number of Middle Eastern countries, including Bahrain and the UAE. Qatar dropped 16 spots from No.18 to No.34, due to no churches being closed last year. (However, many previously closed house churches remained shut.) Egypt dropped 15 spots from No.20 to No.35, due to fewer reported attacks on Christian properties. Oman dropped for similar reasons from No.36 to No.47, and Jordan dropped from No.39 to No.49 due to no reports of Christians forced from their homes.

How are Christians persecuted in these countries?

Open Doors tracks persecution across six categories - including both social and governmental pressure on individuals, families, and congregations - and has a special focus on women. Many categories saw decreases this year, though some hit record highs.

When violence is isolated as a category, the top 10 persecutors shift dramatically - only Nigeria, Pakistan, and India remain. In fact, 15 nations are deadlier for Christians than North Korea. (Uganda saw the highest increase in violence scored, up 3.1 points alongside Honduras, but both were not in top 50. After Afghanistan's 10 point drop, Qatar saw the biggest decrease in violence, followed by Sri Lanka and Egypt. Among the total nations

tracked, 12 saw no change in violence score, 27 lowered, and 37 increased.)

Martyrdoms dropped by more than 275 from the prior year, as Open Doors tallied 5,621 Christians killed for their faith during the reporting period. Representing a decrease of 5 percent, the toll remains the second highest since the 2016 record of 7,106 deaths. Nigeria accounted for 89 percent of the total.

Open Doors is known for favoring a more conservative estimate than other advocacy groups, which often tally martyrdoms at 100,000 a year.

Where numbers cannot be verified, estimates are given in round numbers of 10, 100, 1,000, or 10,000, assumed to be higher in reality. And some national tabulations may not be provided due to security reasons, resulting in an «NN» designation for Afghanistan, Maldives, North Korea, Somalia, and Yemen.

Under this rubric, an unnamed nation, Mozambique, and the DRC all follow Nigeria with a symbolic tally of 100 martyrs. Then the CAR with 61 recorded killings, Myanmar with 42, Colombia with 21, and India with 17.

A second category tracks attacks on churches and other Christian buildings such as hospitals, schools, and cemeteries, whether destroyed, shut down, or confiscated. The tally of 2,110 represents a 59 percent decrease from last year, and is only about a fifth of the 2020 report's high of 9,488.

China (No.16), which rejoined the top 20 in 2021 for the first time in a decade, led the way with half of reported church attacks - though given a symbolic tally of 1,000. Then Nigeria, Myanmar, Mozambique, DRC, Rwanda, and Angola all were assigned a symbolic 100 attacks. Then India recorded 67 specific incidents, followed by Mexico with 42, Colombia with 37, and Nicaragua with 31.

The category of Christians detained without trial, arrested, sentenced, and imprisoned decreased to 4,542, down a quarter from a record high of 6,175 in last year's report but still the second-highest total since the category has been tracked.

Open Doors divides this into two subcategories,

with 3,154 detained believers representing a decrease of 34 percent. India led with 1,711 cases and accounted for 54 percent of the total. It was followed by Eritrea with 244 cases and Russia with 200; then an unnamed nation, Myanmar, China, and Rwanda with a symbolic 100 each; then Cuba with 80, El Salvador with 63, and Nigeria with 54.

The tally of 1,388 believers imprisoned, however, held steady from the 1,410 reported in the prior period. An unnamed nation, Eritrea, China, and India comprised almost 90 percent of the total.

Another new high was registered in the number of Christians abducted, with the total of 5,259 representing an increase of 37 percent over the prior period. Nigeria accounted for 90 percent of the total, or 4,726 abductions, followed by Mozambique and DRC with a symbolic 100 incidents each, then Iraq with 63, CAR with 35, and Cameroon with 25.

By far the largest category total was displacement, with 124,310 Christians forced to leave their homes or go into hiding for faith-related reasons, down 43 percent from 218,709 last year. An additional 14,997 Christians were forced to leave their countries, down from 25,038 last year. Myanmar comprised 4 out of 5 internal displacements (followed by Nigeria and Burkina Faso) and 2 out of 3 refugees tallied (followed by Iran).

Open Doors stated that several categories were particularly difficult to count accurately, highest of which were the 29,411 cases of physical and mental abuse, including beatings and death threats. (Last year's tally was 24,678 incidents.) Of the 72 nations assessed, 45 were assigned symbolic numbers. Nigeria and India were the highest (comprising two-thirds of the tally), followed by an unnamed nation, Myanmar, Mozambique, Indonesia, DRC, and Rwanda.

An estimated total of 4,547 Christian homes and properties were attacked in 2022, along with 2,210 shops and businesses. Of the latter, 27 of 42 countries were given symbolic numbers, with Nigeria's tally of 1,000 exceeding the next nine nations combined (given their tallies of 100 each).

Nigeria, Myanmar, and CAR had the highest tallies in the former category (a symbolic 1,000 each), with only Indonesia and India able to record actual cases (211 vs. 180). Eritrea, Syria, Iraq, Burkina Faso, Niger, Mozambique, DRC, and Cameroon rounded out the top 10 and beyond, each with a symbolic tally of 100 attacks.

Categories specific to women were also difficult for Open Doors researchers to count accurately. Cases of rape and sexual harassment decreased from 3,147 to 2,126 tallied, led by Nigeria with almost half the total, with 34 of 47 countries scored symbolically. Forced marriages to non-Christians decreased from 1,588 to 717 tallied, led again by Nigeria, with 22 out of 34 countries scored symbolically.

Why are Christians persecuted in these countries?

The main motivation varies by country, and better understanding the differences can help Christians in other nations pray and advocate more effectively for their beleaguered brothers and sisters in Christ.

Open Doors categorizes the primary sources of Christian persecution into eight groups:

Islamic oppression (31 countries): This is the main source of persecution that Christians face in more than half of the watch list countries, including 8 of the top 10 overall. Most of the 31 are officially Muslim nations or have Muslim majorities; however, 5 actually have Christian majorities: Nigeria, CAR (No.24), DRC (No.37), Mozambique (No.32), and Cameroon (No.45).

Dictatorial paranoia (9 countries): This is the main

source of persecution that Christians face in nine countries, mostly in nations with Muslim majorities - Syria (No.12), Uzbekistan (No.21), Turkmenistan (No.26), Bangladesh (No.30), Tajikistan (No.44), and Kazakhstan (No.48) - but also in Eritrea (No.4), Cuba (No.27), and Nicaragua (No.50).

Communist and post-communist oppression (4 countries): This is the main source of persecution that Christians face in four countries, all in Asia: North Korea (No.1), China (No.16), Vietnam (No.25), and Laos (No.31).

Religious nationalism (3 countries): This is the main source of persecution that Christians face in three nations, all in Asia. Christians are primarily targeted by Hindu nationalists in India (No. 11) and by Buddhist nationalists in Myanmar (No. 14) and Bhutan (No. 40). (Also in three nations being tracked: Israel, Nepal, and Sri Lanka.)

Organized crime and corruption (2 countries): This is the main source of persecution that Christians face in Colombia (No. 22) and Mexico (No. 38). (Also in three nations being tracked: El Salvador, Honduras, and South Sudan.)

Christian denominational protectionism (1 country): This is the main source of persecution that Christians face in Ethiopia (No. 39).

Secular intolerance (0 countries) and **clan oppression** (0 countries): Open Doors tracks these sources of persecution, but neither is the main source in any of the 50 countries on the 2023 list.

<https://www.christianitytoday.com/news/2023/january/christian-persecution-2023-countries-open-doors-watch-list.html>

A HISTORICAL ANALYSIS OF RELIGIOUS TOLERANCE IN INDIA

The rapid rise of neo-fascist politics in India has foregrounded issues relating to the politico-ideological valences of religious traditions and the desirability of secularisation. Does communalism

owe its strength only to a specific political structure, or is it also rooted in the tendential exclusivity of popular religiosity? Is the contemporary Right's vitality to be blamed only on manipulating religious

sentiments, or do religious systems also provide normative nourishment to xenophobic zealotry? Is it the failure of progressive religiosity that has elicited religious extremism, or is it the presence of desecularised cultures - in the form of the extended influence and importance of religious institutions, ideologies and identities - that accounts for deeply engrained communal prejudices?

While the first parts of these questions assume that Indian communalism is linked to the misuse of religion and can be neutralised through a more democratic invocation of pre-existing religious resources, the second parts complicate the apparently harmless status of religion, drawing attention to how a modernist emphasis on secularisation can more effectively counter neo-fascist revivalism. Currently, what dominates the Indian political landscape is the critical traditionalism of the former. In the Hinduism vs Hindutva debate, for instance, the main emphasis was on articulating the liberal-democratic arguments within the traditions of the Indian past against the masculinist faith system of the Sangh.

This entire discussion ignored Aijaz Ahmad's warning about how Indian communalism is not just a form of cultural assertion but a totalising project of national hegemony, which can consequently be countered only through the construction of an alternative national project encompassing all the levels of society:

If communalism for the RSS (Rashtriya Swayamsevak Sang) is really only the cutting edge for the popularisation of a fascist national project which has come about to challenge and displace the Centre-Left power blocs that had previously contended for hegemony, then it necessarily follows that the posing of secularism against communalism is necessary but insufficient; that the posing of the more humane and subversive traditions within the belief systems of the Indian past against the Sangh's masculinist and market-friendly Hinduism is necessary but insufficient; and that it is not possible in fact to challenge a fully articulated fascist national project without posing against it a superior national

project capable of organising what Gramsci once called the «national-popular will».

One of the major weaknesses of critical traditionalism that prevents it from creating a full-fledged project of national hegemony is its passive reliance on the public significance of religion, as evident in the debate on Hinduism and Hindutva, wherein the political relevance of religion as a spiritual compass remained unquestioned. This stance forces the proponents of critical traditionalism to remain more or less subservient to the institutional complexes associated with the types of religiosities found in India. This three-part article series critically analyses religion in the context of Indian politics to highlight why modernist values, particularly secularisation, serve as more effective responses to communalism than the neo-traditionalist refashioning of religious traditions.

In India, secularism was established as a popular ethic of religious tolerance, with the notion of tolerance itself being consecrated as forming the cultural core of an ancient and stable Indian civilisation. This meant that the necessity of secularisation never arose. Satisfied with the primordially defined concept of an unchanging religious-spiritual-cultural essence, the Indian political class never attempted to initiate changes within a heavily religious civil society, considering secularism to be a state of affairs ready at hand to be used expediently. «In the Indian context», - writes Achin Vanaik, «the overdetermination of the notion of secularisation by the idea of tolerance did mean that the question of the secularisation of civil society was never posed in the same way as in the West. Whether Indian civil society was, could be or needed to be secularised were effectively non-questions since, for most, the tolerance (i.e. secularism) of Indian society was treated as axiomatic, despite the communal horrors of Partition».

To what extent is this notion of tolerance historically accurate? In the traditional Indian societies, the political authority of the state was marginal, composed of local arrangements of

power based on access to land and temple, regional kingdoms and a far-removed grand empire, whose grandiose spatial spread was matched by its superficial penetration into different areas. The third case of power arrangement needs further elaboration.

The reign of the great empires of India - the Mauryas (1st century BC), the Guptas (4th century AD), the Delhi Sultanate (12th-16th centuries AD) and the Mughal Empire (16th-18th centuries AD) - witnessed the existence of smaller units of political authorities that practised diverse forms of vernacular cultures. The imperial centre was always embedded in a wider system of multiple regional structures. This dual arrangement was an outcome of the peculiar characteristics of Indian society: One, in a religiously diverse country, organised political power had no other option than to maintain some distance from the dominant religious group for the sake of stability and peace. Two, the geographical vastness of the areas made it difficult for imperial agents to forcefully impose on them a completely uniform system of political rules and cultural codes.

These concrete imperatives manifested themselves in the theological principles of Hinduism and Islam. In the Manusmriti, we find that «a fundamental distinction between the king as the human agent and the law as the superhuman abstract order leads to a theory of restrained rulership and a conception of fairness of treatment towards different types of subjects». The realm of kingship has various obligations to and relations with the morally transcendent sphere of spirituality. Since society is the embodiment of spirituality, the social order - consisting of different castes - is said to be prior to the state, with the rulers tasked with protecting socio-cultural customs.

Hindu political theory articulates this subordination of the king's legislative function to the social order in «the relation between the political ruler and the social practices of the caste order. The ruler's power is executive or administrative; it cannot make fundamental rules of social conduct or change them. The rules of the caste order as a

system of social relations are thus impervious to the constant fluctuations of royal power». The self-regulating permanence of «deep social life» is to be distinguished from the unstable power dynamics of dynasties, kingdoms and individual rulers, which «affect the lives of a very small number of individuals who are born, by their caste fate, to endure the impermanence and aggravations of a life of political power».

A similar Islamic political theory of restrained rulership and a legislatively powerless state can be seen in the structure of Mughal rule. Its theological precepts derived from the Persianate Islam of the Khorasan region, which had to deal with the conquest of non-Islamic rulers. Relying upon a specific reading of Aristotle, the Muslim intellectuals of this version of Islam asserted that the ruler's duty, regardless of his faith, was to ensure the development of conditions that would allow the flourishing of his subjects. The royal authority was to work toward the creation of a society that guaranteed not just mere sustenance but also human development. «Living as human beings - not just *zoe* but *bios* - required conditions in which subjects could use their intellectual and spiritual capacities. Based on this interesting derivation from Aristotle, they were able to assert that the task of the non-Islamic ruler was to preserve the religious practice of his Islamic subjects».

Basing themselves on this unique Aristotelian interpretation of Islamic rule, the Mughals practised forms of toleration that incorporated the religious beliefs of the Hindus. In sum, both Hinduism and Islam established a system of political authority that recognised itself as being conditioned by the constraints of society. While recognising this historically specific feature of the pre-colonial state, it is important not to advance the theory of «segmentary state», according to which the grandiose verbal claims of pre-colonial states only hid the empirical reality of a near-total lack of authority. In the words of Irfan Habib, it «is held that the British conquest was the product of a «revolution», by which the East India Company

merely replaced the titular Indian state as a partner of the local elites, and the British conquest was thus not really a conquest at all!» Here, the question of centralisation is conflated with that of the strength of state power. It is presupposed that a state capable of maintaining sovereignty over its territory has to be centralised in terms of administrative structure and socio-cultural practices. In opposition to this, we need to insist on both the strength of the pre-colonial state and its distance from society - something inconceivable within an analytical perspective mired in European notions of sovereignty. Sudipta Kaviraj articulates this succinctly:

«In terms of their external relations with other kingdoms or empires, these (pre-colonial) states were indeed «sovereign» over their territories; but we cannot simply assume that in their internal relationship with their subjects, these states exercised the familiar rights of sovereignty. It is essential to understand the difference between the actual weakness of a state and its marginality in principle. The relative autonomy of the social constitution from the state did not arise because the state was weak and would have invaded social rules if it could muster the necessary strength. Instead, it accepted a marginality that was a consequence of its normative principles. The marginality of the pre-modern state was a social fact precisely because it followed a moral principle which guided the relationship between rulers and subjects.

The lack of a clear locus of political authority in pre-colonial formations meant that the state could not act decisively on behalf of the society. Instead of actively attempting to implement its favoured political programme, the pre-colonial state had to respect the internal regulations and practices of social groups as long as taxes and revenues were paid. Hence, a segmented societal architecture relied for its sustenance upon the multiple, dispersed and stable rituals of community social life. This is what is meant by ancient pluralism. Unlike the modern culture of individual rights, such pluralism was restricted to the mere fact of coexistence, with

the normatively stronger attitudes of inter-religious respect being generally absent».

In the words of Kaviraj: «Coexistence of numerous local communities which would have liked to impose their ways on others had they the power to do it, is not equal to a situation of pluralism-tolerance. It is a pluralism which represents a powerless intolerance». This model of ineffectual intolerance rather than positive ideological tolerance is evident in the actual workings of the much glorified «composite culture», in which liberal nationalists give a modernist flavour to the interaction between Hindus and Muslims through a retrospective imputation of secular values to traditions.

According to Kaviraj, the Muslim control of «the upper layers of political authority» and the Hindu control of «commercial, craft and other productive practices» gave rise to «an effective protocol of trans-active relations for the prosecution of everyday business». These «transactions in mundane matters like commerce and administration» were strictly separated from the domestic space of family, where spiritual exclusiveness remained dominant. Further, «because the mundane is less important than the sacred for pre-modern mentalities», the public domain of material transactions was considered less important than the private domain of familial spirituality. The «temple and the mosque, the household puja and namaz remained more significant than the market and the court; and these interactions did not result in the creation of a public space under the state's control».

Any cultural synthesis in the areas of art, architecture, music and literature was confined to the elite boundaries of the state. Despite the efforts of the Bhakti-Sufi tradition, the message of religious egalitarianism could not percolate into the concrete ethos of Indian social life, becoming ossified into otherworldly quietism. The weakness of syncretic-fusionist traditions flowed from its pre-reflective nature - it was not epistemically organised and consciously claimed by the people belonging to different religio-cultural communities.

It functioned as a loose moral code liable to dissolve when extended into spheres of society explicitly concerned with power equations.

Javeed Alam writes that the pre-reflective compositeness of folk traditions «was not aligned with contending orthodoxies in a way as to be taken as necessarily acceptable when consciously thought about. Once the orthodoxy felt the danger and began intervening, by whatever modalities from above, they more or less succeeded...in pushing back or defeating most of these trends». The spirit of religious equality and universalism propagated by the Bhakti-Sufi tradition was a systematisation and popularisation of the everyday experience of demographic diversity and cultural heterogeneity that formed the core of pre-colonial India. More particularly, it was rooted in the material experience of religiously diverse people coming together for commercial and administrative work. People skilled in these practical activities tended to think in secular terms when dealing with the phenomena and problems of their work. For instance, from the medieval period onwards, government institutions had officials, generals and soldiers belonging to all religions. The Muslim and Hindu rulers (Sher Shah Suri, Akbar, Aurangzeb, Shivaji, Ranjit Singh etc.) freely employed the followers of other religions, specifically in the revenue administration and the army.

These rulers also made efforts to ensure that the execution of public duties by the officials was done within a non-religious framework. Given the emergent materialism of this secular framework, it was in consonance with the spirit of social and scientific development. The Bhakti-Sufi tradition denoted a cultural radicalisation of these secular-scientific experiences, extending the materialist principles in the public sphere of work into the private sphere of religiosity. However, the domain of the private was dominated by Brahmanical ideology. Unlike most common people, the upper castes were divorced from any material labour for their livelihood. The life of Brahmins depended on intellectual exercises that did not have a practical

orientation toward materialism. They were the ones who controlled the means of intellectual, aesthetic, and spiritual production, while the rest of society produced material wealth. Thus a division emerged between intellectual and physical labour, between spiritual and temporal life. Driven by cosmic ideas of a distant mental universe rather than phenomena of the socio-material world, the Brahmins developed themselves into idealists - the most powerful example being the philosophical system developed by Adi Shankara.

Insofar as this idealism was backed by the social and political might of upper castes, the developing secular-scientific culture of the working people and its cultural counterpart in the Bhakti-Sufi tradition suffered a defeat. Due to the hegemony of casteism, the working people and the cultural representatives of this class were beholden to the ideological power of Brahmanical idealism. EMS Namboodiripad writes: «It was, therefore, an unequal battle between the toiling people who were inherently materialistic in outlook and those who lorded it over them with their idealistic philosophy».

The victory of idealist philosophy led to the entrenchment of an anti-scientific outlook that ossified the social structure through a continued dependence upon closed religious abstractions. The predominance of separate religious identities in the private sphere and growing inter-religious interaction in the public sphere meant that pre-modern forms of tolerance represented structures of coexistence in which there were neither any sharp and conflictual religious divisions nor any widely prevalent processes of cultural synthesis. This traditional society was an intersecting network of hierarchies, tolerances and intolerances: some differences were accepted, others were frowned upon, with the elites of religious communities never forgetting to draw lines of demarcations and establish diverse inequalities.

<https://www.newsclick.in/A-historical-analysis-religious-tolerance>

THE ROLE OF INTER-RELIGIOUS DIALOGUE IN THE CONTEXT OF THE HUMAN RIGHTS UNIVERSALITY

Abstract: in today's global world, characterized by cultural and civilizational diversity, dialogue mechanisms have communicative potential in all spheres of society, including such an urgent problem of human rights. This article is devoted to the scientific and practical aspects of the development and deepening of dialogue between different religions. The features of the modern stage of the formation of a multipolar world and the aggravation of the geopolitical situation are given, which increases the role of the constructive potential of interreligious dialogue in establishing partnership and respect for the religious traditions of various peoples.

The relevance of the issue of inter-religious dialogue in the context of the universality of human rights in the modern world is caused by the fact that religious organizations and movements have significant potential to consider them as an influential force in world politics. The religious factor is an important component ensuring international security. The study of this topic involves the use of an interdisciplinary approach in a complex of philosophical, religious, ethnological, political and cultural points of view.

In the context of the philosophical paradigm, the concept of interreligious dialogue has a long history, the beginning of which can be attributed to ancient Greek sages. In the modern world, its practical implementation in international relations as an instrument of political communication in various fields, thanks to its constructive potential, is becoming increasingly important. With the increasing number of interethnic armed conflicts, accompanied by numerous casualties, increasing threats of extremism and terrorism, the problem of exposure of ethnic and religious groups becomes extremely acute, which ultimately leads to a violation of human rights. In contrast to the

demonstration and applying of military actions and economic sanctions, it actualizes the role of soft power diplomacy.

In most countries of the world, in recent decades, complex processes of change in the confessional population composition have taken place, caused by dynamic global trends, and the importance of civilizational identity has increased. After the collapse of the bipolar system in international relations, the civilizational paradigm of world development comes to the fore, determining the features of dialogue formats in the examined field.

The evolution of the world history was accompanied by the formation and development of various cultural and civilizational communities. European countries, basing on the negative idea of civilizational superiority, pursue a policy of ignoring the specific ethno-cultural, religious features of traditional societies. "A.J. Toynbee in the middle of the 20th century noted the expansionist nature of Western civilization, due to its higher level of technological and scientific development. Peoples whose way of life during their historical evolution was distinguished by rigid family traditions, it is more difficult to perceive Western standards of human rights and free democratic principles of the political system, which does not mean their inability to self-development and economic modernization compliance to need of the hour." In practice, issues of interreligious dialogue are associated with the development of international public regulators of dialogue models with the participation of state and public structures, international organizations. In a speech by the Chairman of the Department for External Church Relations of the Moscow Patriarchate, Rector of the General Church Postgraduate and Doctoral Studies named after Saints Cyril and Methodius Metropolitan Hilarion of Volokolamsk at the

conference “Dialogue of Cultures and Civilizations” on March 15, 2019, it is noted: “unfortunately, the last decades were marked by speculation on the religious feelings of people and attempts to stir up confrontation between the East and the West, between Christians and Muslims. I am talking about events in the Middle East, where extremists and terrorists for years intensely promulgated among the population the ideas of confrontation between Muslim and Christian civilizations. In this region, unrest continues in regard to the status of the holy city of the three Abrahamic religions - Jerusalem.”

Acute political, socio-economic problems in today’s world dictate the need for the common efforts of international actors to develop effective development strategies to guarantee the sustainability of human rights security against threats such as armed conflict, violence, environmental and epidemiological disasters and others. So, for example, over the past century, sectarian wars have broken out on the African continent, accompanied by bloodshed and numerous casualties, as it was in Sudan, Nigeria and other countries. Another region of ethno-political conflict is the Balkans, a complex node of confessional, intercultural contradictions, the tragic results of which are such events in the territory of the former Yugoslavia as the Croatian, Bosnian, Kosovo crises.

Large-scale migration processes and movements caused by ongoing conflicts in the Syrian Arab Republic, Yemen, the Central African Republic, the Democratic Republic of the Congo and South Sudan and other countries lead to enormous deprivation, violations of the rights of millions of people. In a number of European countries, including Great Britain, Germany, the United States of America, France, as a result of active migration processes, numerous Muslim communities have formed. The number of Muslims in Norway, Poland, Switzerland, Sweden and other European countries also increased significantly. These trends make actual the issue of the need for new mechanisms of public administration that ensure the integration of the immigrant population into the foreign environment

and the provision of a complex of human rights, including the religious sphere, with particular urgency.

A manifestation of the Western ideological concept of “clash of civilizations” is the book “Self-Liquidation of Germany” by Bundesbank director Tilo Sarrazin, published in 2011, in which the author gives reasons for inability of immigrants from Muslim countries to assimilate into German society and considers them as a threat to the country’s national identity. It is also worth mentioning the publications of cartoons of the Prophet Muhammad that appeared in the Danish and some other European media, which caused an acute reaction in Muslim states.

The famous orientalist historian V.V. Naumkin notes: “It is harmful and erroneous to attribute allegedly inherent intolerance and rejection of freedom to the Islamic world. If we refer to the Muslim historical heritage, then one cannot but recall those striking manifestations of free thinking and tolerance that have existed in it for many centuries.” It is worth emphasizing that the problems of perception of the West by the Islamic world are complicated at present by actively developing trends of undermining the foundations of family values in European states, when registration of same-sex marriages and even raising children in them are allowed. The Social Doctrine of Russian Muslims of June 14, 2015 states: “The development by Europeans in the 18th and 20th centuries of declarations and legislative documents on human rights testifies to the desire of the human spirit to escape from the darkness of ignorance to the truth. However, the diminution in these acts of conservative-religious values ultimately led to such extremes of modern liberalism as the public legitimization of evils, including the substitution of the historically established concept of family with the concept of “same-sex marriage.”

The practical implementation of the complex of human rights enshrined in universal international documents in the modern world faces many serious difficulties and problems. The adoption

of the Universal Declaration of Human Rights in 1948 by the United Nations General Assembly was an important stage in the consolidation of a wide range of fundamental human rights and freedoms, the guarantee of which should be regardless of citizenship, place of residence, sex, national or ethnic origin, religion, language or other condition. The principles of equality and non-discrimination are central in the complex of human rights, the importance of which is confirmed.

The UN 2030 Agenda for Sustainable Development emphasizes the concept of “a world free from poverty, hunger, disease and need,... free from fear and violence,” consonant with principles of human security. Under the UN, a special structure was created – the Office of the High Commissioner for Human Rights, the Statutory Body of the Human Rights Council, treaty bodies monitoring the implementation of major international human rights treaties, such as, for example, committees against torture, on the rights of the child, on enforced disappearances and others. The UN General Assembly Declaration “Transforming Our World: Sustainable Development Agenda 2030” states: “We see a world in which universal respect for human rights and human dignity, the rule of law, justice, equality and non-discrimination, respect for racial, ethnic and cultural diversity; a world of equal opportunity, enabling the full realization of human potential and promoting universal prosperity. A world that invests in its children and in which every child grows up not knowing what violence and exploitation are”.

When posing the question of the role of inter-religious dialogue in the context of the problem of the universality of human rights in the realities of the modern world community, it is worth highlighting one of the most controversial aspects regarding the opposition of the countries of the Western world with its guarantees of rights and freedoms, individualistic worldview and Islamic states with the peculiarities of their religious traditions and culture. Western human rights standards are difficult to combine with the religious-traditional system of

law of Islamic states, based on the provisions of the Quran and the Sunna of the Prophet.

In the international format, the countries of the Islamic world adopted a number of key human rights documents, namely: the Universal Islamic Declaration of 1981, the Cairo Declaration of 1990, the Arab Charter of Human Rights 2004. The general conceptual approach of these international normative acts is that the basis of the human rights embodied in them is such principles as equality, justice, freedom, dignity. These important ideas comply with the principles of human rights established by Western standards, but human freedom in Islam is determined by Sharia norms, which is reflected in the constitutional acts of states. Thus, in accordance with Article 20 of the Constitution of the Islamic Republic of Iran, “All Iranians, regardless of gender, equally enjoy the protection of the law and have all humanitarian, political, economic, social and cultural rights, taking into account the adherence to Islamic norms.” At the same time, this document guarantees the rights of non-Muslims in Article 14: “According to the ayat, the government of the Islamic Republic of Iran, Muslims are obliged to treat non-Muslims with kindness and Islamic justice and respect their human rights. This principle applies to persons who do not oppose Islam and the Islamic Republic of Iran and do not participate in a plot.” Iran is one of the countries in which at the constitutional level the subordination of secular power to religion. Countries in which Islam as a state or official religion has a direct impact on the national system of law include Algeria, Afghanistan, Bangladesh, Egypt, Jordan, Iraq, Yemen, Qatar, Malaysia, Morocco, United Arab Emirates, Pakistan, Saudi Arabia, etc.

In the modern world, an intense desire of peoples to preserve and strengthen their national or religious identity is developing. At the same time, religious fundamentalism is often used by nationalists and ethno-separatists to achieve political goals. Long-running international conflicts, accompanied by humanitarian problems, force people to leave for other countries in search of a peaceful life. As a

result, legal and illegal immigration to European countries is increasing.

In these circumstances, the role of world religions in the search for peaceful means of solving acute problems caused by new challenges and threats, at the center of which are practical human rights issues, is increasing. In spite of the position of representatives of the secularization of public life, the positive potential of religion has the ability to influence the strengthening of the spiritual sphere. This topic was reflected in one of the important documents - the Rhodes Declaration – 2009, which was adopted at the World Public Forum “Dialogue of Civilizations” on the island of Rhodes in Greece. “We call on leaders of religious movements and believers around the world to continue dialogue and cooperation, doing everything possible to achieve mutual understanding and respect, thereby contributing to progressive development and peace on earth, wherever there would be no place for conflict and crisis.”

The possibility of peacekeeping efforts of traditional faiths in crisis and conflict situations, at the same time, may decrease as a result of the lack of unity within religious structures, as evidenced by the example of the church dissent in Ukraine, where in 2018, on the initiative of ex-President P. Poroschenko, the “Orthodox Church of Ukraine” (OCU) was created. The new “church” received a tomos on autocephaly (document of independence) from the Patriarch of Constantinople Bartholomew. As a result, the Russian Orthodox Church severed full communion with the Patriarchate of Constantinople. The shown intra-religious dissent certainly affects the civil rights of believers. It is significantly, in this regard, an understanding of the severity of the problem in the decision of the United Nation Committee on Human Rights of November 11, 2021, dedicated to the problem of violation of the rights of believers of the Ukrainian Orthodox Church. “This document also instructs the Ukrainian authorities to guarantee the exercise of freedom of religion in the country and to ensure the investigation of all incidents of violence against

believers there.” Currently, Orthodox churches across Ukraine are also subject to assaults related to robberies by armed nationalists. The confessional factor in this case acts as a detonator of the aggravation of political tension.

In this situation, the practical importance of interfaith dialogue in the formation of a common approach to events in Ukraine is significantly increasing. Questions about the need to achieve a lasting peace in Ukraine based on justice as soon as possible were discussed on March 16, 2022 during a meeting in the remote format of His Holiness Patriarch Kirill and Archbishop of Canterbury Justin Welby. His Holiness the Patriarch emphasized that every person should have the right to freely profess his faith and speak his native language without being subjected to political persecution. The practical importance of such a dialogue in the situation with the Ukrainian crisis is undoubtedly high also from the point of view of reliable information exchange between the parties, in the context of attempts to isolate the Russian media from the West.

Practical steps to promote interreligious dialogue in the context of such important issues as the protection of human rights require obvious and joint efforts of States both at the bilateral level and in multilateral formats. Russian experience should be noted in this direction of state activity. High authority in the Muslim world allowed the Russian Federation to obtain official observer status with the Organization of Islamic Cooperation in 2005. An important role in the development of the dialogue with the Muslim world belongs to the Strategic Vision Group (SVG) “Russia – Islamic World,” which was organized in 2006 at the initiative of V.V. Putin and under the leadership of prominent personalities E.M. Primakov, M.Sh. Shaimiev. On November 23–26, a traditional annual meeting of the Russia-Islamic World Strategic Vision Group was held in the Kingdom of Saudi Arabia in Jeddah, dedicated to preserving the traditions of interfaith dialogue. The event with the agenda “Russia-Islamic World: Dialogue and Prospects for Cooperation” was attended by 33 state and public figures from

27 Muslim countries. One of the members of the SVG Alhaj Syed Nazibul Bashar Maizwandari, the Chairman of the Tarikat Federation of Bangladesh and the current Member of Parliament, stressed in his publication following his participation in this meeting, that under the leadership of the President of Tatarstan Rustam Minnikhanov, The Russia-Islamic World strategic vision group is turning to a strong advocate for Muslims in the international arena with a deep understanding of Islamic values and the importance of local heritage and culture.

Finally, it is possible to distinguish a number of conclusions:

- the role of world religions in the formation and development of the international foundations of the complex of human rights and freedoms has a conventional nature;

- theoretical approaches to the assessment of inter-religious dialogue formats are determined by understanding the following important messages based on the analysis of worldwide trends in global change: on the one hand, attempts of political forces to use inter-civilization dissents for their practical purposes; on the other hand, the processes of globalization are changing the forms of communication between people, understanding the essence of the influence of religion both at the domestic and international levels on the intensification of problems of national identity and updating the study of the effectiveness of existing communication mechanisms in a religious environment on the observance of fundamental human rights and freedoms, ideas of humanity, as basic values;

- interreligious dialogue contributes to the search for mechanisms for coordination of common principles of international legal regulation in the field of human rights with national state-legal systems;

- the effectiveness of the implementation of international norms governing human rights and freedoms can be determined on the basis of a combination of fundamental human rights and a historically established legal culture and religious characteristics of peoples;

- attempts to absolute Western standards in ensuring human rights in the context of increasing and strengthening the role of the new non-Western world centers of power and influence in the system of international relations, face discrimination against their cultural identity;

- the problem exists not only in different approaches to assessing the principle of universality of human rights and freedoms, embodied in documents adopted by the UN, but also in practical realities related to violations of the relevant norms of international law by a number of states;

- a modern, essentially critical stage in the history of international relations, determines the relevance of the role of religions, intensification of spiritual exchange to find common ground and understanding in contrast to the policy of confrontation and the threat of nuclear catastrophe.

Elmira Sadykova

<https://cyberleninka.ru/article/n/the-role-of-inter-religious-dialogue-in-the-context-of-the-human-rights-universality/viewer>

INTERRELIGIOUS DIALOGUE IN CONTEXT

1. A Surprising Research-Bias

Throughout the last two decades, interreligious dialogue (IRD) has developed into an increasingly significant dimension of present-day societies. On the one side, there are the activities of what has

frequently been described as the 'IRD-Movement'. Researchers such as Anna Halafoff and John Fahy/Jan Bock have identified several individuals, networks and organizations that put the furtherance of interreligious dialogue as a means of religious

cooperation into the centre of their activities.

On the other side, the notion of interreligious dialogue has entered into multi-fold socio-cultural discourses. The idea of IRD has, for example, been integrated into official policy documents of the United Nations Organization (UN) as well as the European Union (EU) and other international bodies. In this respect, dialogue has gained significance way beyond traditional IRD-circles.

This emerging significance of IRD has triggered diverse academic publications from a variety of disciplinary perspectives. Early on, IRD has become a growing field of debate in Theology and Education, but also in Peace Studies and International Relations. This research has produced a highly differentiated and fascinating body of literature. In addition, the last years have also seen the emergence of related publications on concepts such as 'interreligious competence', 'interreligious care' or even 'interreligious studies' that expand the debates on IRD even further.

As will be argued in more detail in the next section, most of this literature, however, uses a surprisingly biased concept of dialogue: First, it approaches IRD primarily as an individual endeavour. The majority of present-day research models the notion of dialogue along the lines of hermeneutic processes of individual learning and understanding. Second, researchers tend to use these individualized concepts of IRD as a basis for transnational or transregional generalizations. They discuss the structures as well as the impact of IRD-activities, without systematic references to differences in various socio-cultural contexts.

On the contrary, the present issue of the 'Journal of Religion and Transformation in Contemporary Societies (JRAT)' wants to propose a further dimension of IRD-research. The articles brought together in this volume are embedded into a strand of analysis that argues precisely for the systematic contextualization of IRD. They invite their readers to think of dialogue as a socio-cultural phenomenon that helps to better understand the role of religion in present-day societies. To do so, the following

articles take a comparative perspective on the history of IRD in selected European countries. To better understand this particular perspective, it is at first necessary to locate the analysis of IRD 'in context' within the present state of the art of IRD-research (1). On this basis, the following considerations will present a systematic rationale to compare IRD-activities in Europe (2). The article closes with references to the structure of the present volume of JRAT to further facilitate such a comparison (3).

2. Two Poles of Present-Day Research on IRD

Research on IRD has reached a point that has seen the publication of a first set of textbooks and edited volumes. This state of the art makes it possible to identify two poles of present-day research: (a) research focusing on IRD as individual encounters, and (b) research focusing on IRD-activities in their sociocultural contexts. An ideal-type juxtaposition of these poles will help to clarify the approach put forward by the present issue of JRAT.

2.1. Research Focusing on IRD as Individual Encounters

The first of these two poles certainly is the more established one. It already looks back on several decades of research and is dominated by theologians as well as different types of IRD-practitioners. The conceptual basis of this pole can be exemplified with references to a frequently cited article by Marianne Moyaert – published in the 2013-compendium 'Understanding Interreligious Relations'. In this article, Moyaert argues that: Dialogue is connected deep down with the search for truth and a striving for wisdom. It excludes fanaticism. A fanatic is a person who, convinced that he is absolutely right, locks himself up in his own position and refuses any critical testing or challenge. Dialogue presupposes precisely the engagement of people with critical minds, who question the obvious and also allow others to challenge them.

This quote provides a good example for the individualized concept of IRD that stands at the center of the first pole of research. Moyaert presents

dialogue first of all as a specific type of learning process (a 'search for truth'). She conceptualizes IRD as the basis of a critical attitude that is open for challenges and should form the foundation of individual encounters ('engagement of people with a critical mind'). All these categories describe IRD as an individual state of mind that is opposed to fanaticism.

And this type of methodological individualism can be found in three entwined strands of publications on IRD: First, researchers closer to the first pole have highlighted the complexity of IRD-activities. Authors such as Jean-Claude Basset and Paul Hedges underline that dialogue is such a complex process that one has to distinguish several dimensions of it so that dialogue can be applied efficiently.⁸ One of the most influential of these typologies was introduced by the 1991-document 'Dialogue and Proclamation' published by the 'Pontifical Council for Inter-religious Dialogue' and the 'Congregation for the Evangelization of Peoples'. This document distinguishes four classic dimensions of individual IRD-activities – a dialogue of life, a dialogue of action, a dialogue of theological exchange and a dialogue of religious experience.

Second, dialogue-researchers influenced by the first pole have produced multiple biographies of individuals committed to dialogue and manuals for the practical implementation of IRD-activities. This strand of IRD-research focuses on the questions of why IRD has been undertaken and how dialogue can be put into practice. It has been instrumental in providing motivational literature as well as examples for promising practices to put IRD into action. Along those lines, this second strand of the present debate has exerted a particular influence outside academic contexts.

Finally, the first pole of research is also documented in publications on the developments of dialogue-activities in different national contexts – from short essays on the present-day situation to detailed analyses with significant historical depth. Until most recently, these publications were, however, primarily limited to the description of IRD-

activities in their respective countries or regions. There are only very first attempts to systematically take the interdependencies between IRD-activities and their socio-cultural contexts into account or to deal with the specific structures of IRD-activities in different sociocultural contexts. This is exactly the point where the second pole comes in.

2.2. Research Focussing on IRD-Activities in their Socio-Cultural Contexts

The research of the second pole is much more recent, and has so far primarily been undertaken by Sociologists and Scholars of Religion. As distinguished from the research closer to the first pole, its protagonists tend to start from a rather descriptive, heuristic concept of IRD: Recently, the editors of a 2018-special issue of *Social Compass* have, for example, brought together a variety of articles on 'Interreligious Relations and Governance of Religion in Europe'. They conceptualize IRD as a specific set of discourses and organized activities:

The case studies included share an understanding of the multifaceted nature of the interreligious movement and its internal diversity and complexity. This is reflected in a variety of terms used to denote the semantic field of the phenomenon, such as interreligious, interfaith, multifaith and interconvictional.

This concept of IRD is also underlining the complexity of IRD activities (its 'multifaceted nature'). In this respect, it is very close to the research dominated by the first pole. In addition, the concept from 'Social Compass' is, however less normative than the one presented with reference to Moyaert and targets a different level of IRD-activities. Focusing upon a 'variety of terms used to denote the semantic field of the phenomenon', Grier/Nagel move the emphasis away from an understanding of dialogue as a practice of individual hermeneutics. They rather approach IRD as a social phenomenon within differentiated, pluralized (post- or late-) modern societies.

This is precisely what the short-hand 'in context' stands for in the present volume. By analyzing IRD-activities as socio-cultural phenomena, the second

strand of IRD-research proposes a shift in the analytic take on dialogue. And such a shift adds two further dimensions to present-day research:

On the one hand, the research that is closer to the second pole has been very strong in putting particular emphasis on IRD-activities in local contexts. On the basis of participant observations and in-depth interviews, the respective analyses inter alia invite their readers to have a closer look at processes of inclusion and exclusion within dialogue-circles, to raise the question of formal infrastructures and to analyze the multiple forms of IRD-discourses. In this sense, they contribute a more critical dimension to the already existing literature on the developments of dialogue in different national contexts.

On the other hand, the publications informed by the second pole tend to focus on the interrelations between IRD-activities and specific sub-systems or sub-fields of society. The work of Wendy Cadge/Mar Grier/Kirsten Lucken and Ines Michalowski, for example, stands for a variety of more recent publications on the relationship between IRD and politics. Along similar lines, scholars such as Melanie Priedeaux and Lise Galal ask researchers to highlight the complex networks that constitute dialogue-activities and focus upon their relationship to the socio-cultural context – including economics, arts, medicine etc.

Along these lines, the present issue of JRAT wants to expand the work around the second pole by pursuing a systematic comparison of IRD-activities in Europe.

3. Towards Systematic European Comparison

It has frequently been argued that comparison is one of the core tools of any type of analytic endeavour. The Academic Study of Religion, for example, looks back upon a long history of comparative analyses that underline the potentials as well as the dangers of comparison. And the same can be said with regards to other disciplines (such as Political Sciences and History) or further interdisciplinary endeavours that have also systematically considered the pros and cons of

comparative approaches to research.

In all these cases, the literature underlines the necessity to reflect at first upon the implicit assumptions of a comparative venture. In the present volume, the comparisons are based upon the most recent findings of the 'SMRE – Swiss Metadatabase of Religious Affiliation in Europe'. So, we have to discuss the implications of this particular tool of comparative research.

3.1. The Swiss Metadatabase of Religious Affiliation in Europe (SMRE)

The SMRE is jointly organized and managed by Antonius Liedhegener and Anastas Odermatt. According to its website, it: was established to substantially improve the data situation of religious affiliation in Europe and to provide more reliable data for further research and debate. In the first phase (2011–2014) data from a wide range of sources have been collected by the SMRE-team. The second phase of the project (2015–2018) was funded by the Swiss National Science Foundation (SNSF). The SMRE now provides detailed statistics and consolidated estimates on religious affiliation for European countries and regions including the EU.

Along those lines, the SMRE starts from a concept of religion that is based upon affiliation as institutional membership. This clearly links the SMRE to a specific strand of research on religion. And its authors are actually very clear about the limitations of such an approach:

To be sure, data on religious affiliation are certainly not the only statistical indicator for religion, religiosity or religious vitality (for the recent trends in measuring religion see Brenner 2016; Finke and Bader 2017; Huber and Huber 2012; Pollack and Rosta 2015, 48–85). However, data on religious affiliation are certainly an indispensable baseline when it comes to measuring religion and religious diversity. Statistics on religious affiliation are the most basic information on religion on the individual, organisational and societal level. The fascinating thing about the SMRE is the fact that this database brings together reliable data on religious affiliation

from nation states all over Europe. In this way, it provides a strong basis for a classification of the religious situations in Europe.

3.2. Classification of the Religious Situations in Europe

In one of the most recent SMRE-Working Papers, Liedhegener/Odermatt actually suggest a two-dimensional classification of the religious situation in European countries: First, they underline that European nation states are dominated by a rather limited set of what they call 'largest religions': Catholic, Muslim, Non-affiliated, Orthodox, and Protestant. Second, they distinguish three degrees of religious pluralization: dominant (the largest religion takes a share of 60% or more), fragmented (the largest religion takes a share of 35% or less), and pluralized (the largest group takes a share in between 36% and 59%).

For the purpose of the present volume, this classification is of particular interest in so far as it provides a solid basis for European comparison. In addition, it also relates directly to two prominent debates of IRD-research:

The idea of 'religious pluralization' has always been central to the analyses of IRD. Authors such as Diane Eck and Catherine Cornille see IRD primarily as a consequence of processes of religious pluralization, and argue that plural societies need interreligious dialogue. In his last publications, Peter L. Berger added an interesting twist to these debates by proposing the idea of two-fold pluralization. With this concept, he argues that the confrontation with a secular mind-set has to be systematically integrated into the analysis of religiously plural contexts.

The category 'largest religions' links the analyses to the wider discussions around the cultural significance of religion that has most prominently been discussed with regards to the

ambivalent concept of 'civilizations' introduced by Samuel Huntington. It suggests that specific spatial entities – the SMRE focuses on 'nation states' and Huntington on 'civilizations' – are influenced by specific religious traditions. In a more cautious way, José Casanova and the late David Martin have been among those authors who further substantiate such a type of influence on social developments. They propose that religion has to be interpreted as one of the aspects that – among others – have shaped the developments of societies in Europe and North America. And later on, these two modern classics have expanded their argument to South America and Asia.

With regards to the following reflections, these references to the SMRE ask us to direct our attention in two seemingly opposing directions: On the one hand, they suggest that a comparison of IRD-activities within Europe has to check to what extent 'religious traditions' and 'religious pluralization' help to better understand these activities. On the other hand, the references to the SMRE also underline that the upcoming analyses have to be open for the possibility that European comparisons might also have to take further analytical perspectives into consideration. We have to be prepared to look out for variables other than 'religious traditions' and 'religious pluralization' to understand IRD-activities.

Accordingly, the present volume is structured in a way that is open towards both of these two directions in order to analyze the processes that constitute IRD-activities within their socio-cultural contexts.

Karsten Lehmann

https://www.researchgate.net/publication/347665988_Interreligious_Dialogue_in_Context_Towards_a_Systematic_Comparison_of_IRD-Activities_in_Europe

АТ ҚОЮ САЛТЫ

Құдайберген М.Т., Ұйымдастыру-имидждік жұмыстар және хаттамалар
Департаментінің консультанты

Бала шырылдап дүниеге келгеннен кейін ата-анасының міндеті жақсы және мағыналы ат қою. Әр ата-ана баласына ерекше есім бергілері келеді. Себебі адамды танудың құралдарының бірі есімі болып табылады.

Қазақ отбасыларында ат қою салтанаты көбіне ата-әжесіне, үлкендерге беріледі. Балаға ат таңдау да өте маңызды, есім адамның тағдырына, болмысына әсер етеді деп сенгеннен кейін бұл іске өте жауапты қарайды. Есімдерді көбіне заманына сай, ел арасында кең таралған, заманауи есімдерді қойып жатса, кейбірі ата-бабаларының, ұлы тұлғалардың есімін, кейбірі ежелгі есімдерді қояды. Сонымен қатар, соңғы уақытта ислам есімдері, түркі-қазақ сөзі мен араб, парсы сөздерінің қосарлануынан тұратын есімдер өте танымал деуге болады.

Әр кім ат таңдауда дараланғысы келеді. Бауыржан Момышұлы атамыз: «Адамға дүниеге келгенде берілетін есім оған өмір жолында бағыт сілтейтін жарық жұлдыз іспетті: өмір бойы жанында болатын алғашқы және қасиетті белгілердің бірі» - деген екен.

Діни тұрғыдан алатын болсақ, әрине бұл қанымызға сіңіп, дәстүрімізбен ұштасып кеткен үрдіс «азан» шақырып ат қою. Ислам діні бойынша балаға жеті күн ішінде азан шақырып ат қою парыз. Азан баланы тылсым әлемінің зиянкестерінің зиянынан сақтайды деп, үлкен сыйлы адамға азан шақыртып атын қойғызған. Қазіргі кезде балаға пайғамбарлардың атын қою сәнге айналды, бұл тұста ескерілетін жайт ата-аналарға сондай ұлы адамдардың атына сай балаға құрмет және тәрбие көрсетілуі қажет.

Атты бұрынғы кезде ырымдап қою да орын алған. Сәбиге көз тимеу үшін немесе отбасында жас туған сәби шетінеп кететін болғаннан кейін оған ырымдап ұсқынсыз, жағымсыз есімдер қоятын болған. Мысалға: Сасық, Жаман, Жаманбай және т.б. деп қоятын болған. Адам есімі тағдырына байланысты дегенді ескерсек, ежелде бала аурушаң, не үлкен қасіреттен аман қалса, тағдырын өзгерту мақсатында атын да өзгерткен. Алайда бұл ырымның қаншалықты өмірде іске асқандығы жайлы нақты деректер жоқ.

КІНДІК ӘКЕ-ШЕШЕ ҚАНШАЛЫҚТЫ САЛТ-ДӘСТҮРГЕ ЖАТАДЫ?

«Кіндік әке-шеше» дәстүрден өшіп бара жатқан салттардың бірі саналады. Негізінен қазақ қоғамында «кіндік шеше» ұғымы қалыптасқан, ал кіндік әке ол кейінен қосылған ұғымдардың бірі. Баласының жақсы азамат болып өсуін қалайтын ата-ана өте сыйлы және беделді адам тауып кіндік шеше іздейтін болған. Жұртымызда «бала кіндік шешеге тартады» деген де сөз бар. Баланың бойындағы жаман қасиетті болдырмауға барын салып, жақсы жағын көрсе, «кіндік шешесіне тартқан ғой» деп әспеттеп отырғаны белгілі. Кішкентайынан баланы кіндік шешесін сыйлауға, құрметтеуге үйреткен. Қай нәрсенің де бағасын біліп, бағамдайтын ата-бабаларымыз шыр етіп дүние есігін ашқан сәбидің алғаш қолына ұстап, кіндігін кескен адамға ұқсайтынын білгендігінен де болар, кіндік шешеге аса мән бергені. Бүгінде осы алтын тін үзіліп қалғандай. Қазіргінің кейбір жастары кіндік шешелерінің кім екенін білмейді деп айтып жатады. Бірақ уақыт талабы, қоғам өзгерісі технологиялар мен перзентхаларының дамуы. Қазіргі кезде перзентханаларда балалның кіндігін дәрігер акушер кеседі, сол себепте кіндікті кескен адамға емес, көбіне тусытар мен достарының арасынан баласыны «кіндік әке-шеше» таңдалып жатады.

Ал бұрынғы кезде ауылдың жалғыз дәрігері сол істерді атқаратын болғандықтан кіндік шешелері сол болып тағайындалатын болған. Өйткені ата-әжелеріміз кіндік шешелерінің кім

болғандығын жақсы білетін, әңгімелері арасын айтып отыратын.

Расында, бүгінде кіндік шешеге деген құрметтің мәнін кетіріп алғандаймыз. Бүгінде салт-дәстүрімізге мұрын шүйіре қарайтын кейбір ата-аналар перзентханадан шыққаннан кейін көңіліне жаққан жанды «кіндік шеше» деп атай салады. Оның міндеті балаға қоларба, киім-кешек, ойыншық сатып әперу ғана сияқты. Керемет дәстүрлерімізден кенде қалуымыз – ұлттық үрдіске шаң жуытпай дәріптеп отыратын әжелеріміздің аздығынан деуге де болар. Кіндік шешенің қадірі қашқан заманда енді... «кіндік әке» деген пайда болды. Тіпті бұрыннан келе жатқан дәстүрлеріміздей дәріптелетінін қайтерсіз?

Дәстүрге сай бұрынғы кезде кіндік шеше ғана сайланатын болса, қазір «кіндік әке» ұғымыда бар. Әрине, мұның бәрі де – Батыстың келіп жатқан үрдістер, әйседе қазір ерлі зайыптыларды «кіндік әке шеше» ретінде сайлайтын болған. Ұрпақ жалғастығы, ұлт болашағы, балаңызды қалай тәрбиелегеніңізге де байланысты. Ұлттық дәстүрмен сусындатып өсіру өз қолыңызда. Сондықтан да кірме салт-дәстүрге бой алдырмай, ұлттық дәстүрді ұстансақ ұтылмаспыз... Көптің кейбірі кіндік шеше секілді асыл дәстүрлеріміз ұмытылып барады деп өкініш білдірсе, енді бірі қайта жандану үстінде деп пікір айтады. Қалай екендігін ойлы оқырманның еншісіне қалдыруды жөн көрдік....

Ал дін мәселесіне келетін болсақ бұл ұғымдар дінге жат. Бірақта бұл дәстүрдің жалғасына діннің ешқандай қарсылығы жоқ. Десе де шариғат осы секілді дінге теріс келмейтін дәстүрлерді құптайды. Сол себепті “кіндік шеше” атану шариғат бойынша күнә емес. Мұнымен қатар, кіндік шеше мен сәбидің отбасының арасында туыстық байланыс болмаса, олар бір-біріне қыз берісіп, қыз алыса алады.

